

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

**Práva výrobců zvukových a zvukově obrazových
záznamů**

Diplomová práce

Rights of producers of sound and audiovisual recordings

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.,dr. h. c

AUTOR PRÁCE

Bc. Jindřich Poživil

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Karlových Varech, dne 28.1.2023

.....
Jindřich POŽIVIL

ANOTACE

Hlavním tématem diplomové práce jsou práva výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů. Cílem práce je porovnání problematiky práv a ochrany práv výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů u nás a v zahraničí s přihlédnutím k evropské legislativě. Zaměřuje se na oblast zvukových a zvukově obrazových záznamů, vymezuje vlastníky práv k těmto záznamům a obsah těchto práv. Zmíněna je také mezinárodní ochrana autorských práv a legislativa Evropské unie v oblasti autorského práva a práv s ním souvisejících. Analytická část práce se zabývá srovnáním českého autorského práva se zákony Spojených států amerických. Shrnutí práce spočívá ve zhodnocení zmíněného srovnání a pohledu do budoucna, jakým směrem by se půjčování zvukových a zvukově obrazových záznamů v ČR mohlo ubírat.

KLÍČOVÁ SLOVA

duševní vlastnictví, autorské právo, autorský zákon, zvukové záznamy, zvukově obrazové záznamy

ANNOTATION

The main topic of the diploma thesis is the rights of producers of audio and video-audio recordings. The aim of the thesis is to compare the issues of rights and protection of rights of producers of sound and video-sound recordings in our country and abroad, taking into account European legislation. Focusing on the area of sound and audio-visual recordings, the holders of the rights to these recordings and the content of their rights are defined here. The issue of international copyright protection and European Union legislation in the field of copyright and related rights are also mentioned. The analytical part of the work deals with the comparison of copyright in the Czech Republic with the rights in Germany and the United States of America. The conclusion of the work consists of an evaluation of the above-mentioned comparison and a look into the future, in which direction the lending of sound and audio-visual recordings in the Czech Republic could go.

KEYWORDS

intellectual property, copyright, copyright act, sound records, audiovisual records,

Obsah

- Úvod
- 1 Vymezení základních pojmů
 - 1.1 Zvukový záznam a jeho výrobce
 - 1.2. Zvukově obrazový záznam a jeho výrobce
 - 1.3. Majetková práva
- 2 Historický vývoj autorského práva
 - 2.1. Historie vývoje autorského práva
 - 2.2. Vývoj autorského práva na území ČR
 - 2.2.1 Vývoj před vznikem ČSR
 - 2.2.2 Vývoj v době první republiky
 - 2.2.3 Vývoj po druhé světové válce do současnosti
- 3 Mezinárodní ochrana
 - 3.1 Římská úmluva
 - 3.2. Ženevská úmluva
 - 3.3. Dohoda o aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)
 - 3.4. Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech
- 4 Ochrana na území EU – vybrané směrnice
 - 4.1 Směrnice 2006/115/ES o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví
 - 4.2. Směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících
 - 4.3. Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti
 - 4.4. Směrnice 2014/26/EU o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu

- 5 Ochrana na území ČR
 - 5.1. Práva výrobce zvukového záznamu
 - 5.2. Práva výrobce zvukově obrazového záznamu
 - 5.3. Práva výrobců na základě užití hlavy I autorského zákona
 - 5.4 Ochrana před porušováním práv výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů
 - 5.4.1 Soukromoprávní ochrana
 - 5.4.2. Veřejnoprávní ochrana

- 6 Porovnání české a zahraniční právní úpravy
 - 6.1 Postavení výrobců záznamů v USA

- 7 Závěr
- 8 Použitá literatura a zdroje

Úvod

Jako téma práce jsem si vybral práva výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů, což nejsou v pravém slova smyslu práva autorská, od kterých se odlišují tím, že autor díla má kromě práv majetkových, také osobnostní, kdežto výrobce, je postrádána tvůrčí složka, a tak má práva pouze majetková. Práva výrobců jsou označována jako práva, která souvisejí s právem autorským. Široké portfolio autorských práv zahrnuje vedle práv výrobců audiovizuálních děl i práva rozhlasových a televizních vysílatelů a nakladatelů.

Zvuk a obraz vnímá každý z nás, tedy včetně mě a co se týče zvukových nebo obrazových děl, tak tyto jsou všude kolem nás a každý by měl vědět, že se jedná o něčí dílo a ten má k tomuto dílu nějaká autorská práva. Postavení výrobců zvukových a obrazově zvukových děl je v dnešní době rozvinutých informačních technologií obzvláště důležité chránit. Obzvláště v dnešní době, kdy internet je běžně dostupný všem, a tedy i díla, umístěná v síti, jsou tímto všem přístupná, by si každý měl uvědomit, že když je dílo dostupné na internetu, tak neznamena, že je správné, ba dokonce legální si dílo stáhnout a dále s ním nakládat, jako by bylo moje. Je důležité, že výrobci zvukových a obrazově zvukových děl vynakládají nemalé prostředky na vytváření těchto děl a tráví výrobou nemalý čas a když někdo vystaví dílo na internet pro další uživatele, kteří si jej zdarma stáhnou a užívají, tak tímto výrobce přichází o nemalé finanční prostředky, které by získal prodejem díla, a tedy jeho práce a náklady se mu nezaplátí a on nemůže dále vytvářet nová díla.

Jako policista, který se zabývá více jak deset let prověřováním, vyšetřováním kybernetické kriminality, tedy se pohybuje ve virtuálním světě internetu, se často setkávám s nevědomostí lidí, kteří si vůbec neuvědomují, že vše, co je na internetu, má svého vlastníka, a tak se s tím musí i zacházet. Často lidi argumentují, že oni si „jen“ stáhli, bylo to tam volně, tak proč to tam je, když si to nemůžu stáhnout. Dost často si lidé myslí, že když si u serverů, sloužících k ukládání a stahování dat zaplatí za rychlé stahování, tak že mají i zapláceno za obsah, který si stáhli, a tedy neporušují ničí práva. V současné době je díky osvětě a možná i dorůstající mladší generaci, která na internetu již vyrostla, situace lepší,

ale stále si myslím, že by se mělo více věnovat osvětě na poli autorských práv a to i s ohledem, že dnes v době dostupnosti informačních technologií může vytvářet zvuková a i obrazově zvuková díla kdokoliv tedy i naprostý amatér, čehož je důkazem internetový portál YouTube, kde může nahrávat svá díla každý.

Ve své diplomové práci bych chtěl přiblížit práva související s autorským právem a autorská práva i neodborné veřejnosti. Snažím se popsat postavení výrobců zvukových a obrazově zvukových děl v právním prostředí a v současné informační společnosti. V úvodu práce vysvětluji pojmy zvukový a obrazově zvukový záznam a kdo je jeho výrobce. Dále se v práci zabývám historií autorského práva, a to jak na území dnešního Česka, tak i ve světě. Dále bych chtěl čtenáři přiblížit práva výrobců zvukových a obrazově zvukových děl z mezinárodního pohledu, evropského pohledu, respektive legislativu Evropské unie, jichž je Česká republika členem a také jí musíme dodržovat a v neposlední řadě bych chtěl čtenáři přiblížit českou legislativu, její vývoj, srovnání s legislativou ve Spojených státech amerických. V závěru práce bych chtěl v kontextu srovnání legislativy v České republice a zahraničí shrnout a uvážit možné legislativní změny, aby k porušování práv nedocházelo a zlepšila se ochrana jak autorů, tak výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů.

1 Vymezení pojmů

Než se pustím do samotné práce s legislativou, je důležité osvětlit pojmy výrobce, co je zvukový a obrazově zvukový záznam.

1.1 Zvukový záznam a jeho výrobce

Zvukový záznam je výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonu výkonného umělce či jiných zvuků, nebo jejich vyjádření,¹ takto vymezuje zvukový záznam autorský zákon. Z definice zvukového záznamu vyplývá, že zvukovým záznamem nejsou jen záznamy zvuků výkonných umělců, ale i zvuky jiné, například zvuky přírody a jejich digitální vyjádření. Zákon se neomezuje jen na záznamy, jejichž obsahem je autorské dílo umělce, ale za zvukový záznam považuje všechny zvuky, které lze zaznamenat a prvotní záznam je považován za originál zvukového záznamu.² Záznam zvuku je nehmotným statkem a je chráněn autorským zákonem a je tedy předmětem občanskoprávních vztahů. Důležité je rozlišovat mezi audio záznamem a jeho hmotným vyjádřením na nosiči. Nosič není samotným záznamem, ale pouze hmotným substrátem, na kterém je záznam zachycen. Zničením samotného hmotného nosiče se záznamem, nezanikají práva výrobce k samotnému zvukovému záznamu.

Výrobce zvukového záznamu je fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé zaznamenala zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učinila jiná osoba.³ Takto vymezuje zákon autorský výrobce zvukového záznamu, tedy výrobcem může být jakákoliv fyzická tak i právnická osoba a zákonem není stanoveno, že výrobcem musí být osoba oprávněná k této činnosti a nezáleží, jestli osoba má nebo nemá k tomuto živnostenské oprávnění. Výrobce zvukového záznamu není osoba, která pořizuje záznam ze své závislé činnosti pro jinou osobu, například na základě pracovněprávního vztahu, tedy jako zaměstnanec. Vytváří-li záznam osoba na základě pracovněprávního vztahu jako

¹ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, § 75

² Chaloupková, H., Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 162-163

³ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, § 75

zaměstnanec, bude výrobcem zaměstnavatel této osoby. Od pojmu výrobce zvukového záznamu, je nutné oddělit výrobce samotného média, neboť v tomto případě se jedná o výrobce rozmnoženiny zvukového záznamu, jež je věcí, na kterém je zvukový záznam uložen a rozmnožován, například výrobce CD. Tento provádí svou činnost vyplývající ze smluvních vztahů s výrobcem zvukového záznamu. Zákon nevylučuje, aby výrobce zvukového záznamu, byl zároveň výrobcem samotného média se zvukovým záznamem.⁴

1.2 Zvukově obrazový záznam a jeho výrobce

Zvukově obrazový záznam je záznam díla audiovizuálního nebo záznam řady zaznamenaných a spolu souvisejících obrazů, které vyvolávají dojem pohybu a mohou být doprovázeny zvukem, či nikoli, jsou vnímatelné zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, tak i sluchem,⁵ takto je vymezen zvukový záznam autorským zákonem. Jak vyplývá z definice obrazově zvukového záznamu, tento obsahuje dvě složky a to obrazovou, za kterou se považuje řada spolu souvisejících obrazů, které vyvolávají pohyb. Nelze tedy za obrazovou složku brát řadu statických obrazů. Další součástí je zvuková složka, její obsah v záznamu není povinné a tedy zvukově obrazový záznam jí obsahovat nemusí. Tato složka může být pořízena současně s obrazovým záznamem, nebo pořízena samostatně nezávisle na obrazové části a k obrazovému záznamu může být připojena. Je-li zvuková část pořízena samostatně, je zároveň samostatným zvukovým záznamem, a tedy má k zvukovému záznamu výrobce práva, jako k záznamu zvuku a i když je zvukový záznam začleněn do obrazového nezanikají výrobcovi práva výrobce zvukového záznamu.⁶ Naopak jestliže byl zvukový záznam pořízen současně s obrazovým, tak samotnému užití zvukového záznamu z takového zvukově obrazového záznamu se řídí právem výrobce zvukově obrazového záznamu, protože je součástí zvukově obrazového záznamu. Stejně jako u zvukových záznamů je nutné rozlišovat mezi obrazově zvukovými záznamy na nosiči, na kterém jsou zaznamenány, což jsou hmotné věci.

⁴ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon, Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 779 - 787

⁵ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, § 79

⁶ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon, Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 803-807

Výrobce zvukově obrazového záznamu je jak fyzická nebo právnická osoba, která poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.⁷ Autorský zákon definuje výrobce zvukově obrazového záznamu obdobně jako výrobce zvukového záznamu, tzn. fyzická nebo právnická osoba, která jako první pořídila zvukově obrazový záznam, nikoli osoba, která záznam pořídila na podnět vzniklý ze závislé činnosti, např. z pracovního poměru. Výrobce je v tomto případě osoba, která převzala iniciativu a tato osoba má práva výrobce audiovizuálního záznamu. Je důležité odlišit výrobce audiovizuálního záznamu od autora audiovizuálního díla, pokud je autorem audiovizuálního díla režisér, který má na rozdíl od výrobce k dílu jak majetková, tak i osobnostní práva. Na rozdíl od výrobce prvotního záznamu audiovizuálního díla vzniká právo výrobce audiovizuálního záznamu pořízením záznamu bez ohledu na práva třetích osob. To znamená, že je-li předmětem zvukově obrazového záznamu autorské dílo, vzniká právo výrobce v daném případě bez ohledu na to, zda je záznam pořízen oprávněně. Výrobce má odpovědnost zejména vůči autorům a výkonným umělcům, jde-li o záznam děl, respektive výkonů.⁸ Výrobce záznam pořizuje na vlastní odpovědnost. Pozice výrobce audiovizuálního záznamu je silnější než u samotného audio záznamu. Je to dáno skutečností, že výrobce zvukově obrazového záznamu je nositelem práv a oprávnění k audiovizuálnímu dílu na základě jím uzavíraných smluv, které uzavírá v zájmu ochrany své investice do tohoto díla. Úprava jednotlivých práv výrobce audiovizuálního záznamu je prakticky shodná s právy výrobce zvukového.

1.3. Majetková práva

Majetková práva jsou upravena zákonem 121/2000 Sb o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (dále jen autorský zákon) v §§ 12 – 25a, jsou uvedeny základní majetková práva autora, která se ale vztahují i na práva výrobců audio a audiovizuálních záznamů. Práva výrobců zvukových záznamů jako taková jsou upravena v autorském zákoně v § 76 respektive v § 80 pro výrobce obrazově zvukového záznamu. Práva majetková můžeme dělit na dvě

⁷ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, § 79

⁸ Chaloupková, H., Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s 168-170

skupiny. První skupinou jsou práva dílo užít a druhou skupinou jsou jiná majetková práva.

Výrobcům zvukových a obrazově zvukových záznamů patří jen a pouze práva majetková, nemají tedy práva osobnostní, která mají pouze autoři děl. Vlastnická práva jsou bezpodmínečná a převoditelná. Mají především ekonomický význam a mohou být předmětem dědictví.

Autorský zákon vymezuje právo užít dílo zejména k rozmnožování, rozšiřování originálu i rozmnoženin, pronajímání originálu díla a jeho rozmnoženin, půjčování originálu díla a jeho rozmnoženin, prezentaci díla a rozšiřování práce pro veřejnost, tzn. právo na živou prezentaci díla, jakož i na záznam, právo na vysílání díla televizí a rozhlasem.

Mezi jiná práva majetková podle autorského zákona patří právo na náhradu v souvislosti s opětovným prodejem originálu díla, právo na náhradu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní a interní potřebu a právo na náhradu v souvislosti s pronajímáním originálu díla nebo jeho rozmnoženiny.⁹

Srovnáním § 76 a § 80 autorského zákona bylo zjištěno, že práva výrobců zvukových záznamů a výrobců zvukově obrazových záznamů jsou vesměs totožná. Porovnáním obecných majetkových práv uvedených v § 12 zákona autorského s právy výrobců uvedenými v § 76 a §80 zjistíme, že práva výrobce nemají právo na vystavování, protože samotná prezentace záznamu odpovídá rozsahu práva na vysílání nebo sdělování veřejnosti.

K majetkovým právům výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamu se budu blíže věnovat v dalších kapitolách.

⁹ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, § 12-25a

2 Historický vývoj autorského práva

Autorské právo a jeho historii datujeme až do středověku, tedy 15 století, v němž vynalezly tisk knih. Tisknutí knih bylo řemeslem cechovním a panovník pro ně musel vydat povolení ve formě „vydavatelských privilegií“. Bez privilegia tedy povolení panovníka nebylo možné dílo vydat. Privilegium nechránilo autory knih, ale poskytovalo ochranu nakladateli a knihtiskařům. „Můžeme tedy říci, že dříve než autorské, se vyvinulo vydavatelské právo“.¹⁰ Postupem času byl součástí privilegia i souhlas autora, s nakládáním s jeho dílem musel souhlasit a bez jeho souhlasu se nemohlo s jeho dílem jakkoliv nakládat. Knih tisk zůstal po několik staletí jediným způsobem výroby záznamů, neboť jiný záznam děl nebyl znám, a ačkoliv docházelo k opisování knih, dělo se tak v malé míře a zejména šlo jen o soukromé účely osoby, která si knihu opsala.

2.1. Historie vývoje autorského práva

Roku 1710 byl přijat v Anglii zákon o autorském právu, který se nazýval „Statute of Anne“. Zákon byl přijat v souvislosti s vydáváním knih, ale ve skutečnosti byla důvodem vydání zákona cenzura děl. Před tímto zákonem byla omezení kopírování stanovena zákonem o licenčním tisku z roku 1662. Novým zákonem byl vznik autorského vlastnického práva založen na registračním principu a ochrana autorských práv byla časově omezena na 14 let s možností prodloužení na obdobnou dobu, přičemž v době ochrany mohl výtvořitel publikovat pouze autor a tiskaři, kterým se autor rozhodl dílo licencovat. Po uplynutí doby ochrany vypršela práva k dílu a dílo se stalo volným dílem. Zákon platil až do roku 1842, kdy jej nahradil zákon o autorských právech.

Francie přijala v roce 1791 obdobnou právní úpravu, která se týkala ochrany autorských práv, v tomto roce byl přijat dekret Ústavodárného shromáždění, který se vztahoval na ochranu autorských práv, která se vztahovaly k dramatickým a hudebním dílům. Roku 1793 byl přijat dekret Konventu, který upravoval autorská práva autorů slovesných děl všeho druhu, hudebních skladatelů, malířů a kreslířů. Dekret bere autorské právo jako právo vlastnické,

¹⁰ Telec. I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Doplněk, 1994. str. 72

neboť chápe zcizení díla jako přechod veškerých práv nabyvateli. Počátkem 19. století byly vyvinuty nové teorie opouštějící výše zmíněné pojetí autorského práva. „V tomto období vznikají obecné teoretické základy osobně právního pojetí autorských práv a jejich vysvětlení jako vlastnictví duševního.“¹¹. Především německý filozof Emmanuell Kant odlišoval hmotný substrát svého díla od díla samotného, který považoval za projev své vlastní osobnosti a svobody. Z této jeho teorie plynulo, že dílo není zboží, a proto nemůže být předmětem vlastnického práva. Kant počítal v souvislosti s autorským právem také o osobním užívacím právu, jež lze postoupit jinému a je nezczizitelné. Z Kantova učení vycházel Otto Gierke, v jehož verzi pojetí práva autorského je dílo projevem osobní tvůrčí činností, která je vlastní jeho osobě, autorské právo je nepřevoditelné a je možné pouze udělit práva k užití díla.

S dalším rozvojem technologií v 19. století zejména vynálezem Thomase Alvi Edisona, který v roce 1876 vynalezl fonograf, což byl přístroj, který zaznamenával zvuk pomocí válečků a dále později v roce 1887 s vynálezem Emila Berlinera, jež vynalezl gramofon, bylo možné začít uvažovat a přemýšlet o ochraně výrobců zvukových záznamů. Prvními právními akty, týkající se ochrany výrobců zvukových záznamů, jsou v Evropě známy např. německý autorský zákon vydán v roce 1910, anglický autorský zákon, který byl přijatý rok po německém a v roce 1922 byl přijatý švýcarský autorský zákon. Tyto zákony braly zvukový záznam jako autorské dílo ba dokonce i jako tvořivou činnost, a proto mu měla náležet právní ochrana. Tato práva náležela autorům a výkonným umělcům, nikoliv zvukovým záznamům, jelikož organizace autorů a výkonných umělců jim odmítali uznat autorskou ochranu. Podle nich se mělo jednat hospodářsko-organizační výkon technického směru, který měl být chráněn právem průmyslovým.

Výrobci audio záznamů se vnitrostátně ale i na mezinárodní úrovni sdružovali a snažili se o maximální růst možné míry ochrany. Vznikaly tak první mezinárodní organizace, které sloužily k ochraně výrobců zvukových záznamů. Jednalo se například o organizace Bureau International de l'Édition Mécanique

¹¹ Telec, I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Doplněk, 1994, s. 75

(BIEM) sídlící v Paříži od roku 1929 a International Federation of the Phonographic Industry (IFPI) z Londýna. Po druhé světové válce započal významný růst práv výrobců zvukových záznamů jako práv příbuzných s autorským právem. Největší význam na poli autorského práva v této době mělo přijetí Římské úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací roku 1961, o které pojednává jedna z následujících kapitol.

Vznik práva výrobců zvukově obrazových záznamů se datuje, později, a to v souvislosti s růstem ekonomického potenciálu filmového a hudebního průmyslu v období druhé poloviny 20. století. Nový trend si vyžadoval větší právní ochranu produktů nově vznikajícího zábavního průmyslu, a tedy i zvukových a zvukově obrazových záznamů. Doba ochrany byla v této době prodloužena z dvaceti na padesát let a výhradní právo výrobce zvukového záznamu bylo rozšířeno i na oblast půjčování a pronájmů záznamů.

2.2. Vývoj autorského práva na území dnešní ČR

Autorské právo se v České republice vyvíjelo dlouhou dobu a má zde dlouhou tradici. Autorské právo ovlivnilo německé právo, změny ve společnosti ale také vývoj technologií.

2.2.1 Vývoj na území českých zemí před vznikem ČSR

Pro České země, které byly součástí Rakouska a po sléze Rakouska-Uherska byl první významnou legislativní úpravou autorského práva Obecný zákoník občanský, který byl vydán roku 1811. Vycházel z říšského práva a ve své době byl velmi vyspělý, což mělo za následek, že tento předpis nebyl úplně nahrazen novou verzí, ale byl postupně doplňován podle tehdejšího společenského vývoje.¹² Tento předpis, byl vydán jako císařský patent č. 946/1811 RgBl., a byl platný na území celé Habsburské monarchie mimo Uherska. Zde bylo soukromé právo regulováno roztržštěně staršími a novějšími zákony doplněnými

¹² Krčmář, Jan. Právo občanské. Díl 1. Výklady úvodní a část všeobecná. Praha: Spolek československých právníků Všeherd, 1927, s. 15 - 19

obyčejným právem.¹³ Obecný zákoník občanský vytvořil základ pro rozvoj soukromoprávních disciplín, tedy i práva duševního vlastnictví včetně autorského práva a zároveň v něm došlo k úpravě vůbec první autorskoprávní smlouvy – smlouvy nakladatelské.¹⁴

Na našem území hovoříme o právu autorském až po příchodu Císařského patentu č. 992 sb. z roku 1846 jenž zakotvoval ochranu některých děl proti jejich kopírování, rozmnožování a veřejnému promítání. Na našem území tak byla poprvé v zákoně zakotvena ochrana děl literárních, hudebních a výtvarných proti mechanickému rozmnožování, a navíc u děl hudebních a dramatických ochrana proti veřejnému pozorování, čímž bylo přihlédnuto k právům autora.

Významným pramenem práva autorského na území ČR byl zákon č. 197/1895 ř. z o právech původců k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Zákon je považován za první zákon o právu autorském na území ČR. Tento zákon platil pouze pro české země, protože, jak již bylo napsáno výše na Slovensku platilo právo Uherské. Vzhledem k tomu, že mezi zákonnou úpravou rakouskou a uherskou panovaly rozdíly, tak po vzniku samostatného Československa po první světové válce, muselo dojít k úpravě, aby byly ty rozdíly odstraněny a na celém území tehdejšího Československa platila stejná ochrana. Zákon č. 197/1895 ř. z., o právech původců k dílům literárním, uměleckým a fotografickým nepohlížel na právo autorské jen jako na souhrn práv majetkových, ale považuje právo autorské za právní vlastnictví, které v sobě kromě práv majetkových zahrnuje i práva osobnostní. Zákon byl ve své době velice rozsáhlý, obsahoval 68 paragrafů a byl členěn do pěti oddílů. Zákon byl k ochraně děl, která vyšla v českých zemích nebo jejichž autory byli rakouští občané. Zákon obsahoval řadu převratných ustanovení, například upravoval možnost přechodu a převodu autorských práv, určoval osobu autora, stanovoval podmínky odpovědnosti za neoprávněný zásah do autorského práva a byla zde určena doba trvání ochrany autorských práv po smrti autora. Tato doba ochrany autora po smrti byla stanovena zákonem na třicet let. Ačkoliv se

¹³ Karmán, Julius, ed., Rouček, František, ed. Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: Československý kompas, 1926, s. 28.

¹⁴ Telec, Ivo, Tůma, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví. Česká právní ochrana. Brno: Doplněk, 2006, s. 22

jednalo o průlomový zákon, tento ještě nereflekoval na tehdejší pokrok a v zákoně nebyla zakotvena úprava zvukových děl. Zákon prvně reagoval na vynález fotografie, který se vyvíjel v 19 století. Zákon byl v roce 1907 novelizován a tím byla zvršena ochrana autorských práv na území dnešní České republiky v období Rakousko-Uherské monarchie.

2.2.2 Vývoj za doby první republiky

Po první světové válce vznikem samostatného Československa na základě recepčního zákona, kterým nově vzniklý stát v zájmu kontinuity a zachování společenské stability převzal dosavadní platné zákony a nařízení z doby Rakouska-Uherska, bylo převzato i rakouské občanské právo, a i uherské obyčejové právo. Na území tehdejšího Československa tak platil právní dualismus, jelikož pro České země platil bývalý rakouský zákon a pro Slovensko a tehdejší Podkarpatskou Rus bývalý uherský zákon. Aby bylo zamezeno dualismu a na celém území Československa platil jednotný právní systém, bylo potřeba vydat unifikovaný občanský zákoník pro celé území Československé republiky, ale vlivem politických a vojenských událostí, zejména že došlo k Mnichovské dohodě a následné okupaci Československa k unifikaci nedošlo.

Stejně jako u občanského zákona platil dualismus i u autorského práva, a na území Čech platil rakouský zákon č. 197/1895 RGBI, na Slovensku a Podkarpatské Rusi platil zákon XVI. z roku 1884. U Autorského práva ale na rozdíl od občanského došlo před okupací k unifikaci, jelikož v roce 1926 byl přijat zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském) a tento se tak stal první českou kodifikací autorského práva. Tento zákon vycházel z předchozího rakouského zákona č. 197/1895 RGBI, přejal jeho systematiku, ale reflektoval Bernskou úmluvu. V novém zákoně bylo zásadní, že byly přiznány autorovi práva majetková ale i nemajetková, což bylo patrné ze všech jeho ustanovení. Zákon poskytl ochranu dílům vydaným na území Československé republiky, ale jestliže měla ochrana cizích státních příslušníků oporu v mezinárodních smlouvách, u kterých byla zaručena vzájemnost, byla poskytnuta ochrana i cizím státním příslušníkům a jejich dílům. Práva autorská měl nejen původní tvůrce díla, ale i ten kdo následně

dílo zpracoval, jestliže zpracování díla bylo kreativní. Výkonný umělec zde odpovídal pojmu zpracovatel. Poprvé zákon zmínil i režiséra a kinematografické dílo. Z pohledu práce jsou v zákoně důležitá dvě ustanovení. První z pohledu práce důležité ustanovení je § 27 odstavec 2 kde je uvedena povinnost na rozmnoženém díle na desce, válci a podobných zařízeních uvést původce díla nebo užitý pramen a druhým ustanovením je § 37 jenž přiznává práva původcovská i původce díla kinematografického a zhotoveného podobným způsobem pokud dal uspořádáním anebo spojením vylíčených událostí dílu ráz osobitého díla samostatného.¹⁵ Zákon nezná práva současných výrobců zvukových ani obrazově zvukových záznamů, nezmiňuje je, právo dílo rozmnožovat a šířit mají dle zákona původci a zpracovatelé díla. Práva původcovská byla podle tehdejšího zákona po dobu 50 let od smrti původce, a jestliže bylo dílo anonymní, tak 50 let od vydání díla, respektive od jeho zveřejnění. Co se týče práva k fotografii tak toto byla na dobu 10 let od vydání fotografie a jestliže byla fotografie vydána za života autora, tak doba práv byla 10 let po je ho smrti. Práva původcovská byla dědičná a přecházela na dědice.

Jediná novela tohoto zákona byla v roce 1936 zákonem č. 120/1936 Sb. z. a n. Novelou došlo mimo jiné ke změně ustanovení upravující hromadný výkon práv na základě povolení ministerstva školství a národní osvěty. Po novele zákon platil až do přijetí zákona o právu autorském č. 115/1953 Sb.

2.2.3 Vývoj po druhé světové válce do současnosti

Počátkem 50 let dochází ke změně politickohospodářského směřování Československé republiky, a to zapříčiní i povinnost změnit legislativu. V roce 1950 byl přijat nový občanský zákoník, který byl psán a ovlivněn socialistickým vnímáním tehdejší společnosti a degradací soukromého práva, které mělo být podle tehdejších doktrín zlikvidováno a sloučeno s veřejným právem.

S vydáním nového občanského zákoníku byl v roce 1953 vydán i nový zákon o právu autorském č. 115/1953 Sb. Snaha o založení zákona na podkladech marxisticko-leninistických teorií po vzoru Sovětského svazu je patrná

¹⁵ Zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), § 37

již z úvodních ustanovení, ve kterých je zaručeno, že se na výsledku tvůrčí činnosti autorů budou podílet nejširší masy pracujících lidí, aby se tak jejich díla stala účinným nástrojem budování socialistické společnosti.¹⁶ Snahy zákonodárce o změny v zákoně byly patrné, ale jelikož zákon vycházel z větší části z předchozího zákona z první republiky, tak změny zákon tolik nepoškodily a nedegradovaly. Kromě autorských práv upravoval zákon i práva příbuzná k právům autorským a zde zákonodárce zařadil práva výrobce zvukových záznamů, což nebylo správné, neboť se nejedná o příbuzná práva autorská, ale právy související s právem autorským. Zákonem byly upraveny jak práva autorská tak práva osobnostní, která zákon rozlišoval. Stejně jako u předchozího platného zákona byla stanovena v zákoně doba ochrany majetkových práv na 50 let od smrti autora a v případě anonymního díla 50 let od jeho vydání respektive zveřejnění. U fotografie a filmových děl byla doba ochrany stanovena na deset let od jejich zveřejnění. Práva majetková k dílu byla dědičná a přecházela na dědice.

Z pohledu tématu práce je zajímavá druhá část zákona, která mimo jiné upravuje smlouvy o přenosu díla na zvukový snímek nebo podobné záznamy. „Smlouvou o přenosu díla na zvukový snímek nebo na podobné záznamy převádí autor díla na podnik zabývající se jejich výrobou právo dílo trvale zachytit, vyrábět snímky a uvádět je do prodeje a podnik se zavazuje vyplatit autorovi honorář.“¹⁷ Dle zákona musel podnik uvést snímek k prodeji nejdéle rok od uzavření smlouvy, jinak mohl autor odstoupit od smlouvy a náležela mu odměna za ušlý honorář. V zákoně již lze vidět první úpravy práv výrobců zvukových záznamů. Například v §§ 53 a 54 tohoto zákona bylo uvedeno, že podnik, který zde byl výrobcem zvukového záznamu, na základě smlouvy s autorem, mohl udělit svolení k vysílání rozhlasem a televizí svého záznamu nebo k jeho veřejnému sdílení. Za takové svolení náležela výrobcí odměna, ale pouze v případě prvního udělení svolení, každé další sdílení veřejnosti nepotřebovalo svolení výrobce a ten již neměl tedy žádný nárok na odměnu s dalším šířením záznamu. Právo výrobce udělit svolení

¹⁶ Kulík, Jan a kol. Dějiny československého práva 1948-1989. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2011, s. 335 - 337

¹⁷ Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), § 53

se sdílením záznamu veřejnosti a tak i na odměnu za svolení uplynulo dle zákona po 10 letech od doby, kdy bylo dílo uvedeno do prodeje.

Šestá část zákona nazvaná Práva příbuzná právu autorskému, obsahovala i práva podniků pro výrobu snímků a šíření děl rozhlasem a televizí.¹⁸ Práva u filmového nebo podobně vytvořeného díla příslušela výrobcí a byla stejná s právy autorskými.¹⁹ V tomto případě nebyl výrobcem výrobce záznamu, ale výrobce samotného díla. V § 15 byla zahrnuta ochrana osobnostních práv autorských, právo s dílem nakládat a právo autora na odměnu.

Jestliže mělo být dílo výkonného umělce zachyceno k jeho dalšímu užití, šíření sdílení a vysílání, musel k tomu dát výkonný umělec souhlas a za jeho činnost mu náležela odměna. Toto právo na udělení souhlasu měl výkonný umělec 20 let od zachycení jeho výkonu. Výkonný umělec měl dále podle ustanovení § 90 odst. 2 právo na ochranu, aby užití jeho výkonu snižovalo jeho hodnotu nebo znetvořovalo. Jestliže byl výkon umělce zaznamenán tak veřejné provozování a vysílání takového záznamu bylo možné jen se svolením podniku, který snímek vyrobil, a jak již bylo uvedeno, za první svolení náležela podniku odměna.

S tím, jak se prohlubovalo socialistické smýšlení a socialistický režim získával více na důležitosti, došlo i v návaznosti na přijetí nového občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. k právní úpravě autorského práva a byl přijat nový zákon upravující autorské právo zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Nový zákon opět vycházel z předešlého zákona a opět v něm byl zřejmý vliv socialistické společnosti a směřování uvedeného zákona je zřejmé již v úvodních ustanoveních, jako u předešlého autorského zákona, tedy že výsledky tvůrčí duševní činnosti mají směřovat k rozvoji a potřebám socialistické společnosti. Zákon osobnostní ochranu autora obsahoval, ale osobnostní a majetková práva tvořila jeden nedílný celek, a to i z hlediska převodu těchto práv pro případ smrti.

Mezi předměty ochrany byly zákonem zařazeny i fotografická díla, filmová a hudební. Podle § 6 byl autorem filmového díla vyvratitelnou zákonnou

¹⁸ Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), § 92

¹⁹ Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), § 9

domněnkou režisér a práva autorská k filmovému dílu vykonával výrobce. „Právo výrobce filmu není vlastním autorským právem výrobce filmu, nýbrž jen oprávněním toto právo za autora filmu navenek vykonávat“.²⁰

Ve čtvrté části zákona byly upraveny práva výrobců zvukových záznamů, rozhlasových a televizních organizací. Předmětem ochrany byly dle zákona záznamy výkonných umělců nebo jiných zvuků. Zákon poskytoval výrobcům zvukových záznamů ochranu před vysíláním zvukových záznamů rozhlasem a televizí bez jejich svolení, pořizování rozmnoženin zvukového záznamu, k veřejnému přednesu, a to bez souhlasu a k půjčování a pronájmu zvukových záznamů. Ke všem těmto úkonům bylo dle zákona potřeba souhlasu výrobců zvukových záznamů. A samozřejmě výrobce zvukového záznamu měl za svůj souhlas právo na odměnu. Zákonem byla určena doba trvání práv na 25 let a počátek doby byl stanoven od konce roku, kdy byl záznam vytvořen.

Zákon nechrání výrobce audiovizuálních záznamů. Pokud jde o typy smluv, zákon je upravoval podobně jako předchozí zákon pod pojmem smlouvy o rozšiřování díla.

Zákon z roku 1965 byl po dobu platnosti několikrát novelizován, a to zejména v období 90 let, jelikož bylo potřeba zákon upravit vzhledem k událostem v roce 1989 spjatých s pádem komunismu a přiblížit zákon předpisům Evropské unie. Budeme-li přihlížet k tématu práce jsou zásadní dvě novely zákona. První zásadní novelou je zákon č. 89/1990 Sb., kterým byla prodloužena doba trvání práv výrobců zvukových záznamů z 25 let na 50 let tehdy platících v Evropské unii. Zákon taktéž prodloužil autorská práva k filmovým dílům z 25 let na 50 let a zavedl odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro soukromou potřebu, čímž nově vznikla výrobcům nosičů, na který lze rozmnoženiny nahrát povinnost odvádět poplatky z vyrobeného nebo dovezeného nosiče. Druhá pro práci významná novela byla zákonem 86/1996 Sb., který upravoval především závazky vyplývající z Dohody o obchodních vztazích mezi vládou České republiky a Spojenými státy americkými. Dohodou se strany zavázaly prodloužit ochranu audiovizuálních děl a zvukových záznamů na nejméně 50 let po zveřejnění ochrany zvukových

²⁰ Knap K.: Autorský zákon. Praha: Linde. 1996. str. 52.

záznamů, dále zajistit práva na ochranu proti nedovolenému rozšiřování, rozmnožování a dovozu a dále umožnit majiteli práv k zvukovým záznamům bránit nedovolenému půjčování kopie zvukového záznamu. Držitelé práv dostali právo pronajímat a půjčovat originál nebo kopie díla a právo požadovat určitá opatření na hranicích, která mohli požadovat při vývozu nebo dovozu rozmnoženin pořízených bez jejich souhlasu. Zákon byl v platnosti až do roku 2000, kdy byl přijat zákon č. 121/2000 Sb., který platí v současné době.

3 Mezinárodní ochrana

Potřebu upravovat ochranu i na poli autorského práva v mezinárodním kontextu si společnost uvědomovala na přelomu devatenáctého a dvacátého století a pocházela ze zásady teritoriality, jež ovládala práva k nehmotným statkům včetně autorského práva. Tato zásada znamená, že rozdíly právních úprav různých států, které vnímají ochranu nehmotných statků rozlišeně, nezaručuje ochranu v jiném státě. Proto byla potřeba přijmout mezinárodní smlouvy, aby problémy s územní aplikací autorského práva byly co nejlépe vyřešeny. Než v práci rozeberu mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, je nutné si upřesnit, jak je právní řád České republiky na smlouvy připraven. Česká republika je nástupnickým státem ČSSR respektive ČSFR a při vzniku byla přijata tzv. recepční norma, kterou se zavazovala dodržovat všechny mezinárodní smlouvy svých předchozích zřízení, tedy smlouvy uzavřené z dob ČSSR a ČSFR. Dále již jako Česká republika přistoupila k mnoha dalším smlouvám.

V novele Ústavy České republiky zákonem č. 395/2001 došlo ke změně článku 10, který zní „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva,“²¹ to znamená zákonodárce dal přednost před vnitřními zákony právě mezinárodním smlouvám. V následujících částech se budeme zabývat mezinárodními dohodami, ve kterých je Česká republika nástupnickým státem, nebo se k nim připojila a schválila je.

3.1 Římská úmluva

Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací přijata v Římě 26. října 1961 a ke které ČSSR přistoupila vyhláškou ministra zahraničí pod č. 192/1964 Sb. (dále jen „Římská úmluva“). V prvním článku úmluvy je uvedena zásada, že ochrana podle této úmluvy se nedotýká ochrany autorského práva, ale ve druhém článku přiznává

²¹ Novela Ústavy ČR č. 395/2001 Sb.

ochranu výrobcům zvukových snímků, ke zvukovým snímkům poprvé nebo trvale zaznamenaným nebo poprvé vydaným na území státu, jež ke smlouvě přistoupil. Úmluva je založena na územním principu a přiznává práva výrobcům zvukových snímků, kteří jsou občany státu, ve kterém se žádá o ochranu, vnitřním zákonodárstvím smluvního státu právo ke zvukovým snímkům poprvé zaznamenaným nebo vydaným na jeho území. Ve třetím článku je definice zvukového záznamu „jako každý výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků uměleckého výkonu nebo jiných zvuků“.²² Úmluva přiznává práva výrobcům zvukových snímků podle národního režimu, což znamená, že je-li výrobce občanem jiného smluvního státu, nebo první záznam byl vytvořen v jiném smluvním státě, anebo byl poprvé vydán v jiném státě, který přistoupil k úmluvě, poskytuje se mu stejná ochrana jako výrobci a záznamu v daném státě. Stejná ochrana je poskytována i zvukovému snímku, jež byl vydán ve státě, který k úmluvě nepřistoupil, ale byl-li snímek do třiceti dnů vydán i v některém ze smluvních států.

Článek 10 úmluvy poskytuje výrobcí zvukových záznamů právo, kterým může povolit nebo zakázat přímo nebo nepřímo rozmnožovat svoje zvukové snímky. Přímým rozmnožením záznamu je myšleno z původního záznamu, což může být například výrobní matrice nebo prvotní záznam ze studia. Nepřímým rozmnožením je myšleno rozmnožení z již vyrobené kopie. V úmluvě je umožněno navázat ochranu práv výrobců zvukových snímků na splnění formalit, což je obdoba copyrightové doložky. Formality budou splněny, pokud všechny rozmnoženiny nebo jejich obaly vydaného zvukového snímku uvedeného do prodeje ponese údaj se znakem a rokem prvního vydání. Tyto údaje musí být umístěné tak, aby bylo zřejmé, že je činěn nárok na ochranu. Nejsou-li na rozmnoženinách nebo na jejich obalech uvedeni výrobci nebo osoby výrobcem zmocněné, musí poznámka obsahovat také jméno vlastníka práv výrobce.

V článku 12 je stanoveno, že pokud je zvukového snímku, který je vydán k obchodním účelům nebo rozmnoženiny tohoto zvukového snímku použito přímo k rozhlasovému vysílání, nebo k veřejnému přednesu, zaplatí, ten, kdo takto

²² MEZINÁRODNÍ ÚMLUVA o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací, čl. 3

snímek užil, jednu přiměřenou odměnu výkonným umělcům nebo výrobcům zvukových snímků, anebo oběma. Jestliže není dohoda mezi těmito stranami, můžou být určeny podmínky rozdělení odměny vnitřním zákonem. K článku 12 uplatnila tehdejší ČSSR výhradu podle článku 16 odst. 1 písmene a) bodu iii). Což mělo za následek, že tento článek nebude uplatňován u zvukových snímků výrobců, kteří nejsou občanem jiného smluvního státu.

V úmluvě je přiznána ochrana zvukových snímků a u výkonů na nich zaznamenaných po dobu dvaceti let od konce roku, v němž byl záznam pořízen. Tato doba je minimální a na národní úrovni je možné tuto dobu ještě prodloužit. Úmluva působí i zpětně, tedy hájí i práva výrobců, kteří je získali před jejím přijetím a záleží pouze na smluvních státech, zda budou uplatňovat tuto úmluvu i na zvukové snímky, jež byly v tomto státě pořízeny před nabytím její platnosti. Ochrana římskou úmluvou je brána jako minimum ochrany, a tedy další přísnější ochrana na národní úrovni není na újmu.

3.2. Ženevská úmluva

Významnou mezinárodní úmluvou, jež se zabývá právy výrobců zvukových záznamů je mezinárodní Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů. Její vznik iniciovala Mezinárodní federace fonografového průmyslu a byla přijata v říjnu roku 1971 v Ženevě, což jí dalo i název. V platnost úmluva vstoupila 18. dubna 1973. V ČSSR k ní bylo přistoupeno vyhl. Č. 32/1985 Sb. s účinností od 15. ledna 1985. Důvodem uzavření úmluvy byl stálý nárůst neoprávněného rozmnožování zvukových záznamů, se kterým souviselo způsobování škod výrobcům zvukových záznamů.

V článku 2 úmluvy se smluvní strany zavazují k ochraně výrobce zvukových záznamů, jež jsou z jiných smluvních států a dále proti zhotovení záznamů bez souhlasu výrobce a proti dovozu snímků, které byly pořízeny bez souhlasu výrobce. Jestliže se vyhotoví nebo doveze snímek bez souhlasu výrobce, a to

k účelu, aby byl veřejně rozšiřován, úmluva chrání i proti veřejnému rozšiřování takových snímků.²³

Rozdílne od Římské úmluvy zohledňuje úmluva jen hledisko národní příslušnosti výrobce. V prvním článku jsou definovány pojmy, a to pro účely této úmluvy. Definice výrobce zvukového záznamu, je v úmluvě prakticky stejná jako v Římské úmluvě. Výrobce zvukového záznamu je tedy právnická nebo fyzická osoba, jež první zaznamenala zvuky uměleckého výkonu nebo jiné zvuky. Oproti Římské úmluvě Ženevská rozdílně definuje pojmy zvukový záznam a snímek. Zvukový záznamem je podle úmluvy každé výlučně sluchem vnímatelné zaznamenání zvuků uměleckého výkonu nebo jiných zvuků a snímek je definován jako věc obsahující zvuky převzaté přímo nebo nepřímo ze zvukového záznamu a zahrnující všechny zvuky nebo podstatnou část zvuků zaznamenaných na tomto zvukovém záznamu. Z této definice plyne, že v případě ženevské úmluvy je chráněn nejen celý zvukový záznam, ale jsou chráněny i jeho jednotlivé části. Ženevská úmluva v definicích dále uvádí pojem „Veřejné rozšiřování“ čímž je myšleno, každé počínání, na základě, kterého jsou snímky zvukového záznamu nabízeny veřejnosti, a to jak přímo, tak nepřímo.

Zavedení úmluvy je na vnitřnímu zákonodárství smluvních států a musí být zahrnut jeden nebo více uvedených způsobů ochrany. Způsoby ochrany jsou přiznáním autorského nebo jiného práva, trestní sankce a právní předpisy o nekalé soutěži.

V Českém právním systému byly vyžity všechny nástroje ochrany a výrobcům zvukových záznamů je poskytována ochrana v rámci autorského zákona, dále podle obchodního zákoníku ochrana před nekalou soutěží jednáním ostatních soutěžitelů a trestněprávní ochrana v rámci trestního zákoníku v § 270 Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.

Právní ochrana Ženevskou úmluvou je stanovena na dobu 20 let stejně jako u Římské úmluvy a stejně tak si může národní úpravou každý smluvní stát tuto

²³ ÚMLUVA o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů (čl. 2)

dobu upravit na delší. Rozdílně od Římské úmluvy Ženevská úmluva stanovuje počátek lhůty ochrany a to tak, že dává na výběr počátek počítání lhůty buď od konce roku, v němž byly zvuky obsažené na zvukovém záznamu poprvé zaznamenány, nebo od konce roku, v němž byl zvukový záznam poprvé uveřejněn.

V pátém článku úmluvy je stanoveno, že pokud je vyžadována smluvním státem podle národních zákonů jako podmínka ochrany výrobců zvukových záznamů splnění určitých formalit, tyto formality se budou považovat za splněné, když všechny oprávněně vyhotovené snímky zvukového záznamu budou mít poznámku skládající se ze znaku „R“ s připojením roku prvního uveřejnění a tato bude umístěna takovým způsobem, aby bylo dáno najevo, že je činěn nárok na ochranu. Jestliže ze snímku nebo obalu snímku není možné dovodit výrobce, jeho právního zástupce nebo osobu výlučně oprávněnou z licence poskytnuté výrobcem, podle jeho jména, ochranné známky nebo jiného vhodného označení, musí je obsahovat poznámka.

V článku šest je dále uvedeno, že smluvní státy poskytující ochranu prostřednictvím autorského nebo jiného zvláštního práva anebo prostřednictvím trestních sankcí, mohou ohledně ochrany výrobců zvukových záznamů ve svém vnitřním zákonodárství určit stejná omezení, jež jsou povolena k ochraně autorů literárních a uměleckých děl. Nucené licence nejsou povoleny, nejsou-li splněny následující podmínky:

- a) rozmnožování se uskutečňuje jen pro výlučné potřeby vyučování nebo vědeckého výzkumu,
- b) licence na rozmnožování je platná jen na území smluvního státu, jehož příslušný orgán licenci udělil, a nemůže být rozšířena na vývoz snímků,
- c) rozmnožování podle takovéto licence se uskuteční za přiměřenou odměnu stanovenou uvedeným orgánem, při níž se mimo jiné zohlední i počet vyhotovených snímků.

V článku sedm je stanovena zásada zákazu interpretace úmluvy ve smyslu omezování nebo oslabení ochrany zaručené autorům, výkonným umělcům,

výrobcům zvukových záznamů nebo rozhlasovým organizacím dle vnitřního zákonodárství nebo podle mezinárodní smlouvy. Nebude vyžadováno, aby smluvní stát použil ustanovení této úmluvy na jakýkoli zvukový záznam, který byl zaznamenán předtím, než tato Úmluva vstoupila v platnost. Poskytoval-li smluvní stát ke dni 29. října 1971 ochranu výrobcům zvukových záznamů jen podle místa prvního zaznamenání, může oznámením prohlásit, že uvedené hledisko bude i nadále užívat místo hlediska státní příslušnosti výrobce. K úmluvě nejsou přípustné žádné výhrady.

3.3. Dohoda o aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

Dohoda významně ovlivňující duševního vlastnictví včetně práv souvisejících s právem autorským je Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále jen „Dohoda“). Dohoda byla přijata v Marrákeši 15. 4. 1994 jako součást Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO). Vstoupila v platnost 1. 1. 1995 a v ČR byla účinná k 1. 1. 1996 (vyhláška č. 191/1995 Sb.). Dle článku 22 Římské úmluvy je Dohoda v oblasti práv výrobců zvukových záznamů dohodou zvláštní, práv a povinností smluvních států Římské úmluvy se tedy nedotýká. Po vstupu Dohody v platnost jsou smluvní strany Římské úmluvy povinny uplatňovat ochranu výrobců zvukových záznamů podle Římské úmluvy i na státy, které jsou členy Dohody, nikoli však smluvní stranou Římské úmluvy.

V článku tři je zaručen občanům členských zemí režim národního zacházení pro výrobce zvukových záznamů, pokud jde o práva poskytovaná Dohodou. V článku čtyři je zaručeno zacházení podle nejvyšších výhod, tedy členské státy mají povinnost přiznat jakoukoli výhodu, přednost, výsadu nebo osvobození, která jsou přiznané občanům kterékoli jiné země ihned a bezpodmínečně všem občanům ostatních členských států. Tato povinnost se netýká přiznaných výhod v oblasti práv výrobců zvukových záznamů, které nejsou Dohodou poskytnuty. Článek pět vylučuje uplatnění povinností upravených články tři a čtyři u postupů podle mnohostranných dohod sjednaných pod záštitou WIPO, které se vztahují k získání nebo udržení práv k duševnímu vlastnictví.

Ve článku čtrnáct je upravena mimo jiné ochrana výrobců zvukových záznamů. Dohoda zaručuje výrobcům zvukových záznamů právo povolit nebo zakázat přímou nebo nepřímou reprodukci jejich zvukových záznamů. Toto je i v souladu s ustanovením Římské úmluvy.²⁴ „Skutečnou novinkou v Dohodě o TRIPS, kterou Římská úmluva neobsahuje, je ustanovení článku 14 odst. 4 o právu výrobců zvukových záznamů udílet svolení nebo zakázat komerční pronajímání originálů i rozmnoženin zvukových záznamů. Toto nové právo, které si vynutil technický rozvoj (dnes převážně snímků na CD), státy mohou (ale nejsou bezvýjimečně povinny) přiznat vedle výrobců zvukových záznamů i jiným nositelům práv k fonogramům, tedy autorům děl, jejichž provedení je na zvukových záznamech zachyceno, a výkonným umělcům, kteří tato díla prováděli.“²⁵ V aktuálním znění českého autorského zákona jsou tato práva zakotvena v § 76 odst. 2 písm. c), a d) AutZ.

Dohoda také stanovuje minimální dobu ochrany výrobců zvukových záznamů, a to na dobu 50 let a počátek doby ochrany je stanoven koncem kalendářního roku, v němž byl pořízen záznam. Tato dohoda se má vztahovat, respektive její ochrana i na záznamy, u kterých ještě neuplynula, v době nabytí platnosti dohody, doba jejich ochrany ve státě jejich původu. V porovnání s Římskou úmluvou se podstatně prodloužila doba ochrany, a to z původních dvaceti let na výše uvedených padesát let. Dobu ochrany padesát let již v době vstupu platnosti této dohody naše republika již měla a to od 17.11.1990, kdy podepsala a vstoupila v platnost dvoustranná dohoda mezi vládou ČSFR a USA. Spojené státy americké jsou velmi významným státem, z hlediska množství produkce zvukových záznamů a jejich užití, ale nejsou smluvním státem základní úmluvy upravující práva výrobců zvukových záznamů, tedy Římské úmluvy. Vzhledem k tomu byla podepsána výše uvedený dvoustranná dohoda a smluvní strany této dvoustranné Dohody se dohodly poskytnout ochranu zvukovým záznamům po dobu nejméně 50 let od zveřejnění a zajistit práva

²⁴ čl. 10 Mezinárodní úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací

²⁵ Kříž, J. Holcová, I. Korda, J. Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2 vydání), Linde Praha a.s. s.779

na ochranu proti nedovolenému rozšiřování, rozmnožování a dovozu zvukových záznamů.

Dohoda TRIPS poprvé na mezinárodní úrovni upravuje závazky členských států, které mají přijmout v oblasti vynucování práva, a to v řízení civilním, správním i trestním, včetně ustanovení o opatřeních na hranicích, kterých se nositelé práv mohou domáhat v případě dovozu či vývozu nedovolených rozmnoženin děl, výkonů a zvukových záznamů (čl. 41 a násl.).²⁶

3.4. Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

Tak jak se rozvíjely technologie, a to zejména s rozvojem internetu, bylo nutné zareagovat na tyto nové trendy. Jako reakce byly roce 1996 přijaty smlouvy WIPO, a tyto byly označovány jako „internetové smlouvy“ Smlouvy byly dvě, z nichž jedna byla smlouva WIPO o autorském právu a druhá WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech. Jak již z jejich označení „internetové smlouvy“ vyplývá, měly upravit ochranu autorských práv a práv souvisejících v podmínkách komunikačních technologií, zejména v rozvíjejícím se internetu. Jelikož se smlouvy zabývaly úpravou nových otázek, jež vyplynuly z rozvojem internetu a nových online komunikací, kterými se dosavadní smlouvy nezabývaly, překonaly tyto smlouvy zatím všechny v této době vydané smlouvy o autorských právech a právech souvisejících s autorským právem.

Co se týče tématu práce, tak této se věnuje spíše druhá Smlouva o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech označovaná jako smlouva WPPT (World Intellectual Property Organization Performances and Phonograms Treaty). Tato byla sepsána v roce 1996 v Ženevě a vstoupila v platnost dne 20. května 2002. Pro Českou republiku je smlouva platná od počátku a byla vyhlášena sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb. m. s.

²⁶ Gerloch Aleš, Michal Tomášek a ET Al. Nové jevy v právu na počátku 21. století: II. Teoretické a ústavní impulzy rozvoje práva. 1. vydání Praha: 2010, s. 191

Ustanovení smlouvy byly již promítnuty do současného autorského zákona č. 121/2001 Sb, který v tu dobu byl připravován a vstupoval v platnost.

V prvním článku se ve smlouvě WPPT uvádí, že smlouva neruší závazky, stanovené Římskou úmluvou a ponechává nedotčenou ochranu práva autorského k literárním a uměleckým dílům a tyto neovlivňuje. Jak z tohoto ustanovení smlouvy plyne neruší smlouva předchozí smlouvy, pouze je doplňuje o další ochranu na poli práv na ochranu výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů v souvislosti s novými technologiemi.

Pojmy pro účely této smlouvy jsou uvedeny v druhém článku smlouvy. Oproti Římské a Ženevské úmluvě jsou zde nové pojmy. Ve smlouvě jsou definováni výkonní umělci, a to herci, zpěváci, tanečníci a jiné osoby, které hrají, zpívají, přednášejí, recitují, předvádějí nebo jinak provádějí literární nebo umělecká díla anebo výtvořky folklóru.

„Zvukovým záznamem“ se podle této smlouvy bere záznam zvuků výkonu nebo jiných zvuků, anebo vyjádření zvuků, které nemají formu záznamu obsaženého ve filmovém nebo jiném audiovizuálním díle. Tímto ustanovením jsou vyloučeny z ochrany podle této úmluvy zvukově obrazové záznamy.

„Záznamem“ je definováno zaznamenání zvuků nebo jejich vyjádření na hmotný podklad, z něhož mohou být pomocí technického zařízení vnímány, rozmnožovány nebo sdělovány.

„Výrobce zvukového záznamu“ je fyzická nebo právnická osoba, která vyvíjí iniciativu a má odpovědnost za první záznam zvuků výkonu nebo jiných zvuků, popř. vyjádření zvuků. Nově smlouva definuje pojmy iniciativa a odpovědnost výrobce zvukového záznamu. Za výrobce už není považován pouze ten, kdo zvuky osobně svým jednáním zaznamenal, ale i osoba, která toto vyrobení pouze zadala.

Smlouva nově uvádí pojmy „vydání, vysílání a sdělování veřejnosti“.

Pod pojmem „vydání“ zaznamenaného výkonu nebo zvukového záznamu je ve smlouvě myšleno nabízení rozmnoženin zvukového záznamu veřejnosti

na základě souhlasu oprávněného nositele práva za podmínky přiměřeného množství nabízených rozmnoženin veřejnosti. Rozdílně od Římské smlouvy, může být zvukový záznam vydán pouze se souhlasem držitele práva, bez tohoto souhlasu se každé nabídnutí rozmnoženiny zvukového záznamu veřejnosti nepovažuje za vydání podle této Smlouvy, a to se všemi jeho důsledky.

Pod pojmem „vysílání“ smlouva definuje šíření zvuků nebo obrazů a zvuků, popř. jejich vyjádření, bezdrátovými prostředky k příjmu veřejnosti, satelitem či pomocí zakódovaných signálů, jestliže jsou veřejnosti poskytnuty prostředky k dekódování. Díky celonárodní komunikační síti (internetu) dochází v dnes k velkému růstu tzv. bezdrátových přenosů zvukových záznamů a uživatel je zcela nezávislý na vysílací organizaci v tom kde a kdy svůj zvukový záznam použije.

Pod pojmem „sdělování veřejnosti“ výkonu nebo zvukového záznamu je pro účely této smlouvy šíření zvuků výkonu nebo zvuků anebo vyjádření zvuků zaznamenaných na zvukovém záznamu veřejnosti, a to jinak než vysíláním. Pro účely článku 15, kterým se upravuje právo na odměnu za vysílání a za sdělování veřejnosti, je tímto sdělováním veřejnosti zpřístupnění zvuků nebo jejich vyjádření zaznamenaných na zvukovém záznamu k poslechu veřejnosti.

Nositelé ochrany podle třetího článku smlouvy jsou výrobci zvukových záznamů, kteří jsou občany daného smluvního státu, nebo občany jiných smluvních stran. Občany jiných smluvních stran jsou ti výrobci zvukových záznamů, kteří by splňovali kritéria způsobilosti pro ochranu na základě Římské úmluvy, kdyby všechny smluvní strany této Smlouvy byly smluvními státy Římské úmluvy.

Článek 4 garantuje, všem smluvním stranám stejné zacházení a stejná práva, jako přiznává svým vlastním občanům.

Z pohledu tématu práce je z této smlouvy důležitá kapitola III, zabývající se právy výrobců zvukových záznamů. V této kapitole jsou práva výrobců stanovena následovně:

a) právo na rozmnožování – upraveno v článku 11 tak že jde o výlučné právo výrobce zvukových záznamů udílet svolení k přímému nebo nepřímému

rozmnožování svých zvukových záznamů jakýmkoli způsobem nebo formou. V podstatě se jedná o stejné ustanovení jako v článku 10 Římské úmluvy, ale oproti Římské úmluvě obsahuje dva nové pojmy, „jakýmkoli způsobem nebo formou“. Tím je uvedeno, že právo na rozmnožování se týká taktéž digitálního prostředí a chráněný zvukový záznam se uchovává k reprodukci v digitální formě na příslušném nosiči.

b) právo na rozšiřování – je stanoveno podle článku 12 odst.1 jako výlučným právem výrobců zvukových záznamů udílet k zpřístupňování originálů a rozmnoženin svých záznamů veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví. S ohledem na článek 2 této úmluvy je možné, aby si smluvní státy stanovili podmínku, za nichž se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny zvukového záznamu právo na rozšiřování vyčerpalo.

c) právo na pronájem – výrobci zvukových záznamů mají výlučné právo udílet svolení k obchodnímu pronájmu originálu a rozmnoženin zvukových záznamů veřejnosti včetně prodeje nebo jiného převodu vlastnictví výrobcem samým nebo s jeho souhlasem. Na základě ustanovení článku 13 odst. 2 může smluvní strana, která k 15. dubnu 1994 uplatňovala a stále uplatňuje systém přiměřeného odměňování výrobců zvukových záznamů, zachovat tento systém za podmínky, že obchodní pronájem nezpůsobí materiální poškození výlučného práva výrobců zvukových záznamů na rozmnožování.

d) právo na zpřístupňování zvukových záznamů – článek 14 stanoví další výlučné právo výrobců zvukových záznamů, které spočívá v udělení svolení k zpřístupnění zvukových záznamů veřejnosti po drátě nebo i pomocí bezdrátových prostředků způsobem, že k nim každý může mít individuální přístup na místě a v čase podle své volby.

V kapitole IV jsou uvedena společná ustanovení. Článek 15 upravuje právo na odměnu za vysílání a za sdělování veřejnosti. Výrobce zvukových záznamů má podle článku 15 právo na jednu přiměřenou odměnu za přímé nebo nepřímé užití zvukových záznamů, vydaných k obchodním účelům nebo k vysílání, popřípadě jakémukoliv sdělování veřejnosti. Smluvní státy mohou svým vlastním vnitřním zákonem určit pravidla, a to v případě že neexistuje dohoda mezi výkonným

umělcem a výrobcem zvukového záznamu, podle nichž se budou oba tyto subjekty podílet na jedné přiměřené odměně.

Článek 16 se poté věnuje omezením a výjimkám. Podle tohoto článku mohou smluvní státy vlastním zákonem určit stejné druhy omezení nebo výjimek týkající se výrobců zvukových záznamů, jaké určují ve vnitrostátním řádu v souvislosti s ochranou autorského práva k literárním a uměleckým dílům. Tyto omezení nebo výjimky však nemohou být v rozporu s běžným využíváním výkonu nebo zvukového záznamu a nezpůsobují neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům výrobce zvukového záznamu.

Článek 17 stanovuje ochranou dobu výrobcům zvukových záznamů na padesát let od konce roku, ve kterém byl chráněný záznam vydán a jestliže záznam nebyl vydán tak padesát let od konce roku, ve kterém došlo k jeho pořízení, což platí pouze pokud nebyl záznam vydán, jinak platí doba od konce roku, kdy byl vydán. Tedy oproti Římské a Ženevské úmluvě prodlužuje dobu ochrany z 20 let na padesát let a tím srovnává dobu ochrany s mezinárodní smlouvou TRIPIS. Jak již bylo uvedeno v českém právním řádu byla doba ochrany stanovena na 50 let již v roce 1990 a to dvoustranou dohodou mezi českou republikou a Spojenými státy americkými.

V článku 18 je upravena povinnost smluvních států stanovit přiměřenou právní ochranu a právní opatření, aby nedocházelo k obcházení technických prostředků, jež jsou užívána výrobci zvukových záznamů v souvislosti s výkonem svých práv podle této smlouvy a jež omezují nakládání s jejich zvukovými záznamy, k němuž nedali výrobci svolení nebo které není dovoleno zákonem.

V článku 19 smlouvy je uvedeno, že smluvní strany stanoví přiměřená a účinná právní opatření proti každé osobě, která se vědomě dopustí některého z následujících jednání, ačkoliv jí je známo, že způsobí, umožní, usnadní nebo zatají porušení některého práva podle této Smlouvy:

a) neoprávněně odstraní nebo pozmění jakoukoliv elektronickou informaci o identifikaci práv

b) neoprávněně rozšiřuje, dovází za účelem rozšiřování, vysílá, sděluje nebo zpřístupňuje veřejnosti výkony výkonných umělců, rozmnoženiny zaznamenaných výkonů nebo zvukové záznamy, ač věděla, že elektronická informace o identifikaci práv byla nedovoleně odstraněna nebo pozměněna.

„Informace o identifikaci práv“ je uvedena jako informace, která identifikuje výrobce zvukového záznamu, zvukový záznam, majitele jakéhokoli práva k zvukovému záznamu nebo informace týkající se údajů a podmínek užití zvukového záznamu, stejně jako různá čísla a kódy, která představují takovou informaci, jestliže je některý z těchto informačních prvků připojen ke kopii zvukového záznamu nebo se objeví ve spojitosti se sdělováním či zpřístupňováním zvukového záznamu veřejnosti.

Rozdílně od Římské a Ženevské úmluvy, které smluvním státům umožňují vyžadovat splnění určitých formalit souvisejících s ochranou práv výrobců zvukových záznamů, není požívání a výkon práv stanovených touto Smlouvou podrobena žádné formalitě. S výjimkou článku 15 odst. 3 se k této Smlouvě nepřipouštějí žádné výhrady.

Článek 23 stanovuje povinnost smluvních stran přijmout v souladu se svými právními systémy opatření k zajištění provádění této smlouvy a zároveň, aby právní řády smluvních stran umožňovaly účinnou žalobu proti každému aktu porušení práv obsažených v této Smlouvě, včetně urychlených nápravných opatření a odškodnění.

4 Ochrana na území EU – vybrané směrnice

ES a ČR podepsaly v Lucemburku 4 října 1993 tzv. asociační dohodu zakládající přidružení ČR a ES a dalšími členskými státy. Dohoda byla vyhlášena pod č. 7/1995 Sb. a vstoupila v platnost dne 1. února 1995. Dohoda upravovala základní rámec vztahů mezi Českou republikou a Evropským společenstvím a za cíl měla podporu a rozvoj hospodářských styků mezi stranami dohodu a vytváření podmínek pro postupné začlenění České republiky do evropské unie. Článek 67 této dohody pojednává mimo jiné o významu duševního, obchodního a průmyslového vlastnictví. Obě strany se dohodly i na ochraně práva autorského a souvisejících práv s právem autorským. Jestliže chtěla ČR vstoupit do EU byla povinna plnit povinnosti vyplývající z této dohody.

Na základě asociační dohody a postupným začleňováním podepsala Česká republika dne 16 dubna 2003 v Athénách smlouvu o přistoupení do Evropské unie. Smlouva byla vyhlášena pod č. 44/2004 Sb. m. s. a nabyla platnosti dne 1. května 2004 a tak Česká republika vstoupila do Evropské unie a přistoupila k unijnímu právu.

Aby bylo možné v Evropské unii právně fungovat, musí být právo mezi členskými státy sjednocené, nebo alespoň se předpisy v základním rámci musí sblížit. Pro tento účel jsou vydávány směrnice a nařízení, kterými se předpisy jednotlivých států sblíží nebo sjednocují. Autorské právo není výjimkou a je tedy Evropskou unií taktéž regulováno, aby bylo možné jej přizpůsobit vnitřnímu trhu a nedocházelo k diskriminaci v různých členských zemích z důvodu různých typů a stupňů právní ochrany. K sjednocení práva na území EU jsou užívány směrnice, jimiž jsou členské státy vázány. Směrnice určují výsledek, jakého má být směrnicí dosaženo, ale neurčují, jakým způsobem má členský stát dojít k takovému výsledku, způsob a metodu dosažení výsledku si určuje sám členský stát. Na implementaci směrnice je stanovena doba a pokud jí stát nesplní jsou směrnice přímo vymahatelné v daném státě.

Jelikož Evropská unie funguje mimo jiné a na vnitřním volném trhu, což se dotýká i autorského práva, musela přistoupit i k sjednocení nebo alespoň přiblížení

ochrany autorských práv a práv jim příbuzných. Na základě tohoto vydává směrnice, které si dále přiblížíme v následujících kapitolách.

4.1 Směrnice 2006/115/ES o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví

Směrnice byla vydána 12. prosince 2006 Evropským parlamentem a Radou z důvodu rozmachu pronájmu a půjčování předmětů souvisejících s právem autorským a autorských děl, s čímž samozřejmě hrozila i výroba nedovolených napodobenin a falzifikátů. Vzhledem k rychlému rozvoji nových forem užívání autorských děl a s tím spojenou v té době nedostatečnou ochranou práv výrobců zvukových záznamů musela směrnice reagovat na situaci a náležitě chránit výrobce zvukových záznamů a tím i jejich investice vynaložené na výrobu zvukových záznamů a jejich návratnost.

Jedním z pojmů, který je definován v článku 2 Směrnice je pojem pronájem. Pronájem je zde definován jako zpřístupnění záznamu za účelem užití na omezenou dobu, za účelem přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Dalším pojmem je půjčování, což směrnice definuje jako zpřístupnění k užívání na omezenou dobu, ale na rozdíl od pronájmu není užito k přímému nebo nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu.

Směrnice také přiznává výrobcí zvukového záznamu a výrobcí prvotního záznamu filmu výlučné právo, aby mohl povolit nebo zakázat půjčování a pronájem svého záznamu. Kromě výše uvedeného práva přiznává směrnice výrobcí i právo na odměnu, jestliže záznam vydán k obchodním účelům je užíván ke sdělování veřejnosti. Odměna se poté rozdělí mezi výkonné umělce a výrobce zvukových záznamů. Dále směrnice přiznává výrobcům zvukových záznamů, jestliže jde o jejich zvukové záznamy a výrobcům prvotních filmových záznamů, jestliže jde o originál rozmnoženiny jejich filmů právo na jejich rozšiřování, čímž je myšleno, že mohou zpřístupňovat záznamy a rozmnoženiny prodejem nebo jiným způsobem veřejnosti, přičemž toto právo je vyčerpáno již prvním prodejem, což je rozdíl od pronájmu a půjčování, kde se právo nevyčerpá.

Směrnice také umožňuje v článku 10, aby členské státy mohly omezit práva v přídech, jestliže se jedná o soukromé účely, užití částí, úryvků, a to v souvislosti se zpravodajstvím o aktuálních událostech nebo užití výhradně pro vědecké nebo vyučovací účely.

4.2. Směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Z důvodu rozdílnosti doby ochrany autorského práva na území EU, bylo nutné přijmou směrnici, aby se doba ochrany sjednotila v celé EU a byla tedy přijata směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících jednotné doby ochrany práv. Tato směrnice byla následně zrušena a nahradila jí nová směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES. Tato nová směrnice stanovila dobu ochrany práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů na padesát let od pořízení záznamu a pokud byl záznam v této době vydán, tak byla doba ochrany padesát let od tohoto oprávněného vydání. Počátek doby ochrany je stanoven v článku 8 a lhůta se počítá od 1. ledna roku po roce, ve kterém došlo pořízení záznamu nebo v druhém případě vydání záznamu nebo oprávněné sdělení záznamu veřejnosti. Směrnice dále stanovuje pojem film, kterým rozumí dílo audiovizuální nebo kinematografické nebo pohyblivé obrazové sekvence bez ohledu na to, zda jsou doprovázeny zvukem či nikoliv.

Na základě světového vývoje a postupného prodlužování ochrany práv výrobců, bylo nutné směrnici novelizovat, a tak byla 27. září 2011 přijata směrnice 2011/77/EU. Tato stanovovala nově dobu ochrany majetkových práv u výrobců zvukových záznamů na 70 let. V této směrnici došlo k odlišení doby ochrany práv u záznamu výkonu jiného než zvukového záznamu, zde byla stanovena ochrana práv na 50 let. Česká republika směrnici implementovala do právního řádu novelizací zákona 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a to zákonem č. 102/2017 Sb., kterým došlo ke změně u § 77 autorského zákona a to tak, že výrobci zvukového záznamu právo trvá 50 let od pořízení záznamu,

ale v případě, že byl zvukový záznam v průběhu této doby vydán nebo sdělen veřejnosti tak právo výrobce zvukového záznamu zaniká až po 70 letech.

4.3. Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

S rozvojem informačních technologií musela i Evropská unie reagovat na vznik úplně nových způsobů užívání a snadný přístup k předmětům požívajícím autorských práv a práv s nimi souvisejících. Směrnice nejen že přispívá k ochraně práv, ale i umožňuje rozvoj v informační společnosti a přibližuje Evropské právo ke světovému, jelikož směrnice reflektuje a je v souladu s internetovými smlouvami WIPO z roku 1996

Směrnice mimo jiné upravuje právo výrobců zvukových záznamů a výrobců prvotních záznamů filmů právo na rozmnožování záznamů, za které je považováno výlučné právo udělit nebo zakázat přímé nebo nepřímé, trvalé nebo dočasné rozmnožování záznamů, a to jakýmkoliv prostředky a formě ať už vcelku nebo z části. Dalším právem výrobců je právo na sdělování děl veřejnosti nebo právo na zpřístupnění předmětů ochrany veřejnosti. Sdělování veřejnosti směrnice definuje jako výlučné právo udělit svolení nebo zakázat jakékoliv sdílení děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátově, a to i takovým způsobem, že veřejnost má k dílu přístup z jakékoliv místa a v jakékoliv době. Obdobně směrnice definuje i zpřístupnění předmětu ochrany. Co se týče sdělování, je zde předpoklad aktivní přístup sdělovatele a pasivní přístup příjematele, na rozdíl od zpřístupnění, což je pouhé umožnění přístupu k předmětu ochrany a aktivní je ten kdo zpřístupněný předmět užívá. Zamyslíme-li se nad těmito definicemi, zjistíme, že sdělování a zpřístupnění díla je myšleno dle směrnice zejména po síti a internetu. Dále reaguje směrnice na pokrok a technologie tím, že vyjímá z práva na rozmnožování vytváření rozmnoženin z důvodu technologického procesu, jež nemají samotný hospodářský význam, čímž je myšleno ukládání kopií do mezi pamětí přístrojů.

Členskými státy směrnice umožňuje výjimky nebo omezení uvedených práv, jejichž příkladem může být povolení tvorby rozmnoženin pro soukromé nekomerční užití pro fyzické osoby.

Dále směrnice reaguje na technologické prostředky zabraňující užití díla nedovoleným způsobem a ukládá členským státům, aby stanovily právní ochranu před obcházením těchto technologických prostředků. Bohužel stanovením ochrany technologických prostředků docházelo k rozporu s právem na vytváření rozmnoženiny pro vlastní potřebu, neboť pro vytvoření rozmnoženiny bylo nutné ochranu obejít, nebo naopak z důvodu ochrany nebylo možné využít práva na vytvoření rozmnoženiny pro soukromé potřeby fyzické osoby. Takovým příkladem může být technologie DRM (DRM Digital rights management - digitální správa práv), která blokovala neoprávněné rozmnožování a byla tedy nadějí výrobců záznamů proti jejich neoprávněnému rozmnožování a dalšímu neoprávněnému šíření. Ve skutečnosti se tato technologie ukázala jako neúčinná, jelikož omezovala oprávněné uživatele, zejména pokud šlo o právo na pořízení rozmnoženiny pro osobní potřebu, a tak byla obcházena bez ohledu na právní ochranu, což zapříčinilo, že dnes se od této technologie více méně upouští a internetové obchody s hudbou již většinou prodávají hudbu bez DRM ochrany.

4.4. Směrnice 2014/26/EU o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu

Další směrnici, která musela reagovat na rozmach technologií a jednotný trh Evropského společenství je Směrnice 2014/26/EU o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu, která byla přijata 26 února 2014 a členské státy byly zavázány, aby jí implementovali se svým vnitřním právním řádem do 10 dubna 2016. Směrnice má za cíl stanovit právní rámec pro kolektivní správu práv, které spravují organizace pro kolektivní správu, a určení pravidel pro ulehčení poskytování multiteritoriálních licencí na práva autorů a jiných držitelů práv k dílům. Tak jak se rozvíjí jednotný trh v EU i pro kulturní obsah online, bylo nutné reagovat a provést změny v poskytování licencí na díla autorská.

Jedním z cílů směrnice je přístup k digitálnímu obsahu, a tak stanovuje jakým způsobem udělovat licence k autorským právům, aby bylo možné užití hudebních děl online na více územích kolektivní správy.

Jedním z pojmů, které směrnice vymezuje je „nositel práv“, kterého definuje jako jakoukoliv osobu nebo subjekt, který je rozdílný od organizace kolektivní správy je nositelem autorských práv nebo práva s nimi souvisejících nebo který má podle dohody o výkonu práv nebo ze zákona nárok na podíl z příjmů z výkonu těchto práv. Jak z definice vyplývá, nositelem práv může být i výrobce zvukového záznamu. Jednání organizací kolektivní správy by mělo být v nejlepším zájmu nositele práv a neměly by mu být ukládány žádné povinnosti, jež nejsou k ochraně jeho práv nezbytné. Nositel práv si může sám vybrat organizaci pro kolektivní správu svých práv a organizace nemá právo jej odmítnout zastupovat a spravovat jeho práva.

Ve směrnici je dále upraveno rozdělení příjmů z výkonu práv.

5 Ochrana na území ČR

Ochrana práva výrobců zvukových záznamů se v právním řádu bývalé Československé republiky poprvé objevila v roce 1953, kdy byl vydán zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon). Podle platné terminologie užívané v současné době platným autorským zákonem měli postavení výrobců zvukových záznamů tzv. podniky na výrobu snímků. Podniky byly právními osobami a v té době mohly provozovat pouze ony podnikatelskou a jinou činnost související s podnikáním. Podniky na výrobu snímků měly v té době na základě platného zákona právo udílet svolení k veřejnému přednesu jejich vyrobených záznamů a jejich vysílání televizí a rozhlasem, za což jim náležela příslušná odměna.

Definice výrobců zvukových záznamů byla uvedena v Mezinárodní úmluvě o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací, která byla uzavřena v Římě 26. října 1961 (Římská úmluva) a to konkrétně v článku 3 písmene c). Tehdejší Československo k úmluvě přistoupilo s účinností od 14. srpna 1964. Úmluva také upravovala jejich minimální práva. V roce 1965 byl v Československu přijat nový autorský zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, který definici výrobců zvukových záznamů neobsahoval, avšak vymezoval předmět jejich práv, tedy zvukové záznamy výkonů výkonných umělců nebo jiných zvuků. V § 45 odstavec 2 upravoval zákon právo udílet svolení výrobce zvukových záznamů v taxativně uvedených případech a v odstavci 3 upravoval za toto svolení právo na odměnu. Zákon rozlišoval pojmy zvukový záznam a zvukový snímek. Zvukovým záznamem je zde myšleno prvotní zaznamenání zvuků a zvukovým snímkem je myšlena první a každá další rozmnoženina původního zvukového záznamu. Původně zákon přiznává výrobcí zvukového záznamu právo na 25 let od konce roku, v němž byl záznam pořízen, následně však byla doba trvání práva prodloužena zákonem č. 89/1990 Sb., který měnil a doplňoval zákon č. 35/1965 Sb., na 50 let od konce roku, v němž byl záznam pořízen, a nakonec z důvodu implementace Směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

se doba ochrany práva výrobce zvukového záznamu prodloužila na 70 let, v případě že byl záznam vydán nebo sdělen.

Autorský zákon neposkytoval ochranu obrazovým nebo zvukově obrazovým záznamům a nebyly předmětem tohoto práva. Ačkoliv nebyly předmětem těchto práv poskytovaných autorským zákonem, upravovala vyhláška ministerstva kultury České republiky č. 115/1991 Sb. nejen odměny pro výrobce zvukových záznamů, ale i pro výrobce obrazově zvukových záznamů i když jim autorský zákon žádná práva neposkytoval.²⁷ Vyhláškou byly upraveny odměny za půjčování zvukových, obrazových i zvukově obrazových snímků a za dovoz a výrobu nenahraných zvukových i zvukově obrazových nosičů.

V současnosti platný autorský zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech s právem autorským souvisejících a o změně některých zákonů (AutZ) již komplexně upravuje práva obou výrobců, tedy zvukových záznamů, tak i zvukově obrazových záznamů. Práva obou jsou upravena zákonem prakticky identicky. Jediný rozdíl v právech výrobců zvukových záznamů oproti výrobcům obrazově zvukových záznamů je ustanovení § 76 odstavce 3, podle kterého § 72 o zákonné úplatné licenci platí pouze pro výrobce zvukového záznamu, nikoliv pro výrobce zvukově obrazového záznamu.

5.1. Práva výrobce zvukového záznamu

Práva výrobců zvukových záznamů upravuje v současné době platný autorský zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen autorský zákon) v paragrafech 75 až 78. Práva výrobců zvukových záznamů byla někdy na základě nesprávného označení v autorském zákoně č. 115/1953 Sb., o právu autorském špatně označována jako práva příbuzná právu autorskému. Následný autorský zákon č. 35/1965 Sb., o literárních, vědeckých a uměleckých dílech od tohoto označení sice správně upustil, ale následně stejné označení uvedl zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných. Ve skutečnosti v případě práv výrobců zvukových záznamů nelze

²⁷ Knap, K.: Autorský zákon a předpisy s ním související - komentář. Linde Praha, a.s. 1996 (5. vydání), s.138

hovořit o příbuznosti s právy autorskými, neboť práva výrobců postrádají osobnostní práva a mají pouze výhradně majetková práva. V současné právní úpravě autorského zákona jsou práva výrobců zvukových záznamů již správně označována jako práva související s právem autorským. Souvislost spočívá v tom, že předmětem práv výrobců zvukových záznamů jsou zvukové záznamy, na kterých mohou být zaznamenány i umělecké výkony.²⁸

Právo výrobce zvukového záznamu je právem majetkovým a výlučným. Výrobce má právo svůj zvukový záznam sám užít a také udělit jinému smluvně oprávnění k výkonu tohoto práva (§ 76 odst. 1 Autorského zákona). Zákon také povoluje, aby jiná osoba mohla zvukový záznam užít bez udělení oprávnění výrobcem, ale jen v mezích stanovených autorským zákonem. V tomto případě je to možné pouze na základě v zákoně vyjmenovaného volného užití a zákonných licencí uvedených v § 30 - § 39 Autorského zákona. Dále je možné do výlučného práva zvukový záznam užít zasáhnout na základě zákonné úplatné licence v § 72 Autorského zákona. Podle této licence nezasahuje do práva výrobce zvukového záznamu ten, kdo užije zvukový záznam vydaný k obchodním účelům vysíláním rozhlasem nebo televizí, přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání nebo online doplňkovou službou vysílatele; výrobci zvukového záznamu však přísluší právo na odměnu za takové užití. Záznam vydaný k obchodním účelům zákon definuje v § 72 odst. 2 Autorského zákona jako záznam vydaný k obchodním účelům, jehož rozmnoženiny jsou rozšiřovány prodejem. Zákon nevyžaduje skutečný prodej rozmnožení, postačí že byly skutečně nabídnuty k prodeji. S tímto souvisí otázka neprodejných promo nahrávek, neboť nejsou vydávány za účelem prodeje, ale z důvodu podpory prodeje a poptávky po záznamech, které buď budou vydány nebo již byly vydány k obchodním účelům. Čistě vzato, tyto promo rozmnoženiny nejsou rozšiřovány prodejem, ale bezplatně a tím by se na ně neměla vztahovat úplatná zákonná licence, nicméně to že bylo několik málo kusů promo záznamů vydáno a distribuováno bezplatně, není v rozporu s tím, že záznam byl vydán k obchodním účelům a k rozšiřování rozmnoženin k prodeji.

²⁸ Kříž, J. Holcová, I. Korda, J. Křest'ánová, V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2 vydání),Linde Praha a.s. s.779

Jako předmět práva výrobců zvukových záznamů je brán nehmotný záznam zvuku, tedy nikoliv hmotný nosič, na kterém je záznam zvuku uložen. Záznam ze své povahy není tvůrčí činností, ale jedná se o výrobek neboli výsledek výrobní činnosti.

Aby výrobci vzniklo právo k jeho zvukovému záznamu, nezáleží, zda záznam provedl oprávněně se souhlasem autora díla, výkonného umělce nebo rozhlasového vysílatele. Právo výrobci k jeho záznamu náleží i když k pořízení neměl souhlas, avšak výrobce je v takovém případě odpovědný za neoprávněný zásah do autorských a s nimi souvisejících práv k nehmotným předmětům zachyceným na zvukový záznam a s tím i spojeným sankcím.

Doba trvání práva výrobce zvukového záznamu se postupně prodlužovala a v současné době je stanovena na základě mezinárodního práva na 70 let od dne jeho pořízení, vydání. Pokud nedošlo k vydání záznamu, ale tento byl oprávněně sdělen veřejnosti, poté je rozhodný, pro dobu trvání práva, den tohoto sdělení. „Doba trvání práva se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k rozhodné skutečnosti.“²⁹ Autorský zákon je užit i na dobu trvání práv, která počala běžet před nabytím jeho účinnosti, tedy se vztahuje i na záznamy z doby před účinností tohoto zákona. Přejídná ustanovení stanovují podmínky, za nichž se ke dni účinnosti doba trvání práva obnovuje. K poslednímu prodloužení doby trvání práv výrobce zvukového záznamu došlo přijetím Směrnice 2011/77/EU dne 27. září 2011, kterou ČR implementovala do zákona novelizací zákonem č. 102/2017 Sb. Směrnice, respektive novelizace autorského zákona prodloužila dobu ochrany práv výrobců na nyníjších 70 let od vydání nebo sdělení záznamu veřejnosti.

Užití záznamu je v autorském zákoně definováno v ustanovení § 76 odstavec 2, ve kterém jsou taxativně vyjmenovaná jednotlivá užití záznamu, kterými jsou:

²⁹ Chaloupková, Helena a Petr Holý. Autorský zákon: komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, 477 s. Beckovy komentáře. s.135.

Právo na rozmnožování zvukového záznamu

Autorský zákon definuje právo na rozmnožování v § 13 jako zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoliv prostředky a v jakékoli formě. Právo kopírovat zvukový záznam a vytvářet tak jeho rozmnoženiny. Kopírovat je možné záznam původní, což znamená vyrábět kopie z originálního zachycení, nebo lze z již vytvořené rozmnoženiny vytvořit další rozmnoženiny. Rozmnožováním je i vytváření digitální kopie záznamu. Vytvoření kopie pro osobní potřebu je povoleno a nedotýká se práva výrobce na rozmnožování, což vyplývá z ustanovení autorského zákona o volném užití, tedy že do práva autorského nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla.

Právo na rozmnožování zvukového záznamu je dále upraveno nadnárodně v Římské úmluvě (čl. 10), ve Smlouvě WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech (čl. 11) a ve směrnici EP a Rady 2001/29/ES (čl. 2).

Právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženin zvukového záznamu

Autorský zákon definuje právo na rozmnožování v § 14 jako rozšiřování zvukového záznamu se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Právo na rozšiřování záznamu není nevycherpatelné a je omezeno, jelikož prvním oprávněným prodejem nebo převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině zvukového záznamu v hmotné podobě se toto právo vyčerpá. Podle Smlouvy WIPO, která vstoupila v platnost 20. května 2002 a ČR k ní přistoupila mohou smluvní strany stanovit podmínky, za kterých se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny zvukového záznamu, uskutečněném se souhlasem výrobce zvukového záznamu, vyčerpá právo na rozšiřování. Vyčerpání práva na rozšiřování je uvedeno i ve směrnici 2006/115/ES. Vyčerpání práva na rozšiřování je zakotveno v autorském zákoně v § 14 odstavec 2 a je definováno tak že právo je vyčerpáno poté co dojde k prvnímu prodeji nebo jinému převodu vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině v hmotné podobě, a to na území EU nebo ES. Dále je uvedeno, že právo na půjčování a pronájem

zůstává nedotčené. Z definice je důležité, že se jedná o prodej na území evropské unie a evropského společenství, a to je z důvodu společného trhu. Důležité je tak upozornit, že se jedná o převod práva a prodej záznamu v hmotné podobě, tedy že zpřístupněním díla on-line přístupem, i když bude za úplatu, se právo na rozšiřování nevyčerpává a uživatel si může dílo stáhnout, vytvořit kopii v hmotné podobě, například na CD a stále se nejedná o vyčerpání práva na rozšiřování.

Důvodem, proč je právo na rozšiřování omezené, je neomezování volného pohybu zboží na vnitřním trhu Evropského hospodářství, neboť v případě, že by právo na rozšiřování nebylo omezené, mohlo by nastat, že by výrobce záznamu, kterému bylo právo na rozšiřování poskytnuto, mohl omezovat pohyb již prodaného zboží a zasahovat do vlastnických práv. Výrobce záznamu však může právo na omezení rozšiřování obejít tím, že záznam neprodá nebo nepřevede vlastnická práva, ale pouze pronajme nebo půjčí a na tyto práva se vyčerpání nevztahuje.

Nadnárodně právo na rozšiřování upravuje Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech (čl. 12) a směrnice EP a Rady 2006/115/ES (čl. 9).

Právo na pronájem a půjčování originálu nebo rozmnoženin zvukového záznamu

Autorský zákon definuje právo na pronájem v § 15 a jako pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou.

Autorský zákon definuje právo na půjčování v § 16 a půjčováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou.

Půjčování a pronájem od sebe odlišuje zejména to, že pronájem je za účelem zisku a půjčování je formou zařízení přístupného veřejnosti bez obchodního prospěchu. Půjčování je nejčastěji prováděno cestou veřejných knihoven a vzdělávacích zařízení. Ačkoliv půjčování může být zpoplatněno, jeho zpoplatnění nesmí vést k zisku, ale pouze pokrýt náklady na půjčování a provoz zařízení, která slouží k půjčování. Zařízení mohou provozovat i obchodní společnosti a lze je provozovat i on-line.

U práva na pronájem a půjčování není rozhodné, zda byl nebo nebyl záznam vydán pro obchodní účely. Právo na pronájem a půjčování je nevyčerpatelné, a výrobci záznamu mají právo na rozdíl od rozšiřování omezit právo na pronajímání. „Omezení možnosti pronajímání rozmnoženiny má zajistit autorům a výrobcům zvukových záznamů a filmů alespoň přiměřenou odměnu.“³⁰

Právo na pronájem je mezinárodně upraveno ve Smlouvě WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech (čl. 13) a právo na pronájem a půjčování dále ve směrnici EP a Rady 2006/115/ES (čl. 3).

Právo na vysílání a jiné sdělování zvukového záznamu veřejnosti.

Obecně lze definovat sdělování zvukového záznamu jako jakékoliv nehmotné zpřístupnění záznamu, tedy osoba, které je záznam sdělován není v přímém kontaktu s hmotným nosičem, na kterém je záznam, ale záznam může vnímat. Sdělovat záznam je možné provozováním veřejného zařízení, kde lze záznam přehrát, jako jsou jukeboxy, nebo veřejné produkce, ale i zpřístupněním záznamu veřejnosti dálkově, tak aby jakákoliv osoba měla z jakéhokoliv místa a jakémkoliv čase k záznamu přístup, což v současné době je nejčastěji pomocí internetu nebo kabelové sítě. Vysíláním lze definovat jako přenos záznamu rozhlasem, televizí nebo družicí, a obecně jakýmkoliv prostředkem sloužícím k přenosu zvuků. Pojem sdělování se v současné době nejčastěji užívá v souvislosti s šířením záznamů po internetu. Sdělování i vysílání charakterizuje nehmotné zpřístupnění záznamu, navzájem se doplňují a není mezi nimi vždy

³⁰ Petr Otevřel: Vyčerpání práva na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny autorského díla, Právní rozhledy 3-2005, s. 86.

jasná hranice. V českém autorském zákoně je oběma pojmům nadřazen pojem „sdělování veřejnosti“.

Autorský zákon definuje sdělování díla veřejnosti v § 18 odst. 1 jako zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Odstavec 2 pak dále považuje za sdělování díla veřejnosti také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí. Sdělováním díla veřejnosti je také zpřístupňování díla veřejnosti poskytovatelem služby pro sdílení obsahu on-line, bylo-li dílo nahráno uživatelem takové služby. Odstavec 3 poté ze sdělování veřejnosti vylučuje pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování, pokud provozovatel díla sám nenahrává. Uvedené zákonné vymezení jednotlivých způsobů užití spadajících pod obsah práva na sdělování veřejnosti je pouze demonstrativní. Kromě výše uvedených účelů užití může toto právo zahrnovat i další nemateriální předání nahrávky blíže nespecifikovaným osobám. „Sdělování díla obsahuje tři základní elementy tohoto procesu, a to vysílání objektivní materializace díla, přenos této materializace a její příjem. Povaha těchto prvků hraje zásadní roli při právním vymezení samotného pojmu sdělování díla veřejnosti a jeho jednotlivých způsobů.“³¹ Na základě autorského zákona může z definic v §§ 19 a 20 rozlišit dvě formy sdělování, a to sdělování díla živě nebo ze záznamu. Z logiky vyplývá, že práva výrobců zvukových záznamů se užití jen při sdělování ze záznamu. Sdělováním díla ze záznamu je zpřístupnění díla pomocí přístroje ze zvukového nebo obrazově zvukového záznamu. Výjimkou sdělování díla ze záznamu je dle zákona o autorském právu vysílání a přenos díla rozhlasem a televizí. Užití zvukového záznamu, pomocí přístroje, dochází k přenosu nehmotné materializace díla bez prostředků dálkového přenosu a z toho vyplývá, že příjemce může být pouze ten, kdo je přítomný provozování záznamu. Z hlediska autorského práva je bez významu, jestli se jedná o veřejné sdělování díla k účelu získání zisku, toho, kdo jej provozuje nebo nikoliv.

³¹ Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře.. s. 216

Způsob vysílání je při sdělování záznamu vždy nehmotnou formou materializace záznamu, což jej samo o sobě odlišuje a nelze je tak vázat na práva vázaná zpřístupňováním záznamu z hmotného nosiče.

„Podle způsobu přenosu rozeznává autorský zákon tři základní druhy sdělování děl veřejnosti, a to provozování, vysílání (včetně jeho přenosu) a zpřístupňování veřejnosti na vyžádání, což je takovým způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí“³². Platí však, že způsob přenosu díla je bezvýznamný z hlediska vymezení práva na sdělování, jelikož se může jednat o jakýkoliv druh přenosu. Zákon výslovně nestanovuje, že k poslednímu stádiu sdělování musí dojít, ale z logiky je nutné, aby byl ve vnímatelné podobě možný. Jako příklad mohu uvést, třeba sdílení záznamu po internetu s možností stažení. Prvním krokem je nahrání záznamu na server v elektronické podobě, zde se transmittuje internetem, což je druhý krok a třetím krokem je možnost uživatele recepce záznamu, tedy stáhnout si ho a uložit do svého počítače. Záznam byl tedy sdělen veřejnosti a již nezáleží, zda došlo k jeho stažení a uložení, stačilo, že bylo možné jej stáhnout a uložit.

Jedním ze zákonných znaků sdělování je sdělování veřejnosti, tedy pojem veřejnost. Tento pojem není v autorském zákoně, jakkoliv definován. Není definován ani v mezinárodních smlouvách. Podle komentáře k autorskému zákonu dosud neexistuje ani odpovídající soudní výklad vymezující pojem veřejnost ve smyslu § 18 autorského zákona.³³ Vyhledáme-li pojem veřejnost na internetu, tak server Wikipedie definuje termín veřejnost jako velmi obecný pojem, který zahrnuje všechny lidi, resp. občany. Jde o termín významově zcela neutrální, neboť osoby nijak nekategorizuje a společensky nijak dále nevymezuje. Do tohoto pojmu v nejširším slova smyslu slova tedy spadají všichni občané, a to prakticky bez jakéhokoliv myslitelného rozdílu.³⁴ Vezmeme-li, že televizní přijímače jsou vesměs umístěny v soukromých prostorách bez přístupu všech

³² Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře.. s. 216

³³ Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře. s. 216

³⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Verejnost>

(veřejnosti) lze tak dovodit, že sdělování veřejnosti se může uskutečňovat i na neveřejných místech. Z toho vyplývá, že pojem sdělování díla veřejnosti je chápán spíše jako veřejná nabídka (všem), bez ohledu, kde se příjemce nachází, tedy může být na veřejně přístupném místě ale i nemusí.

Za sdělování díla veřejnosti podle § 18 Autorského zákona, lze považovat i neveřejné sdělování, která mohou probíhat v rámci podnikatelské činnosti fyzických nebo právnických osob, určená individuálním příjemcům, tedy ne všem veřejně. V tomto případě je nutné vzpomenout na výlučné právo výrobce na sdělování i taková užití, která jsou využita za účelem přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu sdělovatele. „Při opačném výkladu by toto bylo v rozporu s ústavním pořádkem ČR. Je to jeden ze základních principů demokratického právního státu. Užívat cizí majetek bez svolení majitele k vlastnímu hospodářskému prospěchu je zakázáno čl. 34 LZPS zaručující ochranu výsledkům tvůrčí duševní činnosti a čl. 11 LPS zajišťující nedotknutelnost vlastnictví.“³⁵

K vyčerpání práva na sdělování veřejnosti nedochází stejně tak jako u práva na pronájem a půjčování.

Dalšími prameny práva, která upravují právo na sdělování veřejnosti v mezinárodním kontextu jsou Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech v čl. 14 a dále směrnice EP a Rady 2001/29/ES (čl. 3).

5.2. Práva výrobce zvukově obrazového záznamu

Zákon o autorském právu upravuje práva výrobců zvukově obrazových záznamů v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES o právu na pronájem a půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví. Cílem zavedení majetkových práv výrobců zvukově obrazových záznamů do autorského zákona, bylo posílení postavení výrobců zvukově obrazových záznamů, jejichž práva byla před úpravou zákona podřazena pod práva výrobců zvukových záznamů. „Právním výrobcem

³⁵ Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře. s. 220

zvukově obrazového záznamu zůstávají nedotčena ostatní práva upravená autorským zákonem, včetně práva autorského, práv výkonného umělce, práva výrobce zvukového záznamu, práva rozhlasového a televizního vysílatele i zvláštního práva pořizovatele databáze.³⁶

Výrobce zvukově obrazového záznamu je v zákoně definován jako fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé pořídí zvukově obrazový záznam nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Výrobce zvukově obrazového záznamu postrádá stejně jako výrobce zvukových záznamů osobnostní autorská práva což znamená, že každý je oprávněn bez dalšího záznam zpracovat či upravit, umožnit tak vznik nového záznamu a tím i nového majetkového práva, které je právem výrobce původního záznamu omezeno.³⁷

Práva výrobců zvukově obrazových záznamů upravuje v současné době platný autorský zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen autorský zákon) v paragrafech 79 až 82. Není ničím překvapivé, že práva výrobce zvukově obrazového záznamu kopírují práva výrobce zvukového záznamu, neboť oba výrobci jsou prakticky stejně definovány jako fyzické nebo právnické osoby, které na vlastní odpovědnost poprvé zaznamenali zvukově obrazový materiál, respektive u výrobce zvukového záznamu zaznamenali zvuk a stejně tak u obou se jedná i o osoby, pro které tak činily jiní. Z již prakticky stejných definicí výrobců zvukových nebo zvukově obrazových záznamů, vyplývá, že ani v majetkových právech přiznaných výrobcům nebudou velké rozdíly. Rozdíly budou dány především rozdílným charakterem záznamů. Stejně jako výrobce zvukového záznamu má výrobce zvukově obrazového záznamu výlučné právo svůj záznam užít anebo dát k jeho užití svolení dalšímu. Stejně tak zákon připouští užití záznamu bez svolení, ale jen v zákonem stanovených případech. Jedním z rozdílů mezi právem výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů je, že na výrobce zvukově obrazového záznamu se nevztahuje zákonné ustanovení uvedené v § 72 autorského zákona týkající se úplatné zákonné licence. Jedním

³⁶ Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře. s. 687.

³⁷ Chaloupková H., Holý P.: Autorský zákon- komentář (3. vydání), C.H. Beck v Praze 2007, s.118

z majetkových práv, které zaručuje výrobci zvukově obrazového záznamu finanční příjem, je stejně jako u výrobce zvukového záznamu, právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním záznamu pro vlastní potřebu, které je upraveno v § 25 autorského zákona.

Dobu trvání práv výrobce zvukově obrazového záznamu stanovuje Autorský zákon v § 81 na dobu 50 let a stejně tak jako u výrobce zvukového záznamu je doba absolutní. Rozhodné pro počítání doby je pořízení zvukově obrazového materiálu, ale je-li zvukově obrazový materiál zveřejněn, je rozhodné datum zveřejnění. Počátek doby, po kterou trvají majetková práva výrobce zvukově obrazového záznamu, se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k rozhodné události pro její počítání viz předchozí věta. Doba trvání majetkových práv výrobců zvukově obrazových záznamů je rozdílná od doby trvání majetkových práv výrobců zvukových záznamů, která byla vlivem aplikace informační směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES prodloužena a novelou § 77 autorského zákona se majetková práva výrobců zvukových záznamů v případech, kdy bylo dílo vydáno nebo sděleno prodloužila na 70 let. Na rozdíl od zvukového záznamu je u zvukově obrazového záznamu dle autorského zákona irrelevantní doba vydání, neboť jako počátek doby je v autorském zákoně uvedeno pořízení záznamu nebo jeho zveřejnění. Srovnáme-li ale směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES, která mimo jiné stanovuje doby trvání práv majetkových, zjistíme, že v čl. 3 odst. 3 směrnice je stanoveno, že pokud film byl v průběhu padesáti let od pořízení oprávněně vydán nebo sdělen veřejnosti, tak majetková práva výrobce zanikají po 50 letech od takového vydání nebo sdělení veřejnosti, a to podle toho, co nastalo dříve. Vzhledem k tomu, že mezinárodní smlouvy mají přednost před vnitrostátním právem, tak je tedy vydání zvukově obrazového záznamu spojeno s počátkem doby trvání práv jeho výrobce i když to autorský zákon výslovně neuvádí.

5.3. Práva výrobců na základě užití hlavy I autorského zákona

Vzhledem k tomu, že práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů bereme jako práva související s právem autorským, jsou některá práva upravována stejně jako práva výkonných umělců. Na tyto práva v autorském

zákoně odkazuje v případě výrobců zvukových záznamů § 78 autorského zákona a v případě výrobců zvukově obrazových záznamů § 82 autorského zákona. Oba tyto §§ jsou identické a odkazují na konkrétní §§ Halvy I autorského zákona, které se užití i v případě výrobců a jejich záznamů.

Pro výrobce záznamů platí obdobně níže uvedená ustanovení autorského zákona z Halvy I:

– § 2 odst. 3 – kterým je nastavena ochrana jednotlivých částí záznamu

Ochrana se vztahuje na celek záznamu, ale i na jeho jednotlivé vývojové části, úryvky, sestřihy, název

– § 4 - zveřejnění a vydání záznamu

Ustanovení definuje úkony, po kterých lze uvést, že došlo k zveřejnění nebo vydání záznamu. Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, zákon neuvádí a nevysvětluje pojem veřejnost.

– § 6 - zákonná domněnka autorství

Výrobcem záznamu osoba, jíž jméno nebo název je obvyklým způsobem uvedeno na záznamu nebo je u záznamu uvedeno u příslušného kolektivního správce. Jedná se o vyvratitelnou zákonnou domněnku.

– § 9 odst. 2 až 4 – vznik práva

Záznam je na hmotném nosiči pouze zhmotněn, jinak se jedná o nehmotnou věc.

Zničením nosiče, jehož prostřednictvím je záznam vyjádřen, nezaniká právo výrobce k jeho záznamu. Vlastnictví hmotného nosiče nezakládá právo užití záznamu.

– § 12 odst. 2 a 3 – právo dílo užit

Jestliže výrobce poskytne záznam k užití, nezaniká mu jeho právo k záznamu, ale vzniká mu povinnost, aby strpěl zásah do práva užití záznamu, a to v rozsahu dané smlouvou mezi ním a osobou, které právo užití dal.

Výrobce záznamu má dle § 3 právo požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je záznam vyjádřen, aby mu ho zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv souvisejících s právem autorským. Toto právo nelze uplatnit

v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka. Vlastník není povinen výrobci záznamu takovou věc vydat, je však povinen na žádost a náklady výrobce rozmnoženinu díla a odevzdat ji výrobci záznamu.

– § 13 až § 16 - výlučná mechanická majetková práva výrobce záznamu s výjimkou vystavování

Tato ustanovení definují pojmy rozmnožování, rozšiřování (včetně institutu vyčerpání práva), pronájem a půjčování.

– § 18 až § 23 - výlučná majetková práva na sdělování veřejnosti

V těchto §§ se zákonodárce zabývá sdělováním veřejnosti a definuje pojmy sdělování veřejnosti, provozování ze záznamu a jeho přenos, vysílání rozhlasem nebo televizí, přenos a provozování rozhlasového či televizního vysílání. Výjimkou je § 19 zabývající se živým provozováním, neboť už samé logiky záznamu, tento nelze živě provozovat, ačkoliv samotný zákon toto výslovně nestanovuje.

– § 25 a § 25a - právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním záznamu pro osobní potřebu a v souvislosti s pronájmem

Přiznává výrobcům právo na odměnu, viz body 5.1. a 5.2. této práce.

– § 27 odst. 8 - počítání doby trvání práva výrobce záznamu

Definuje způsob výpočtu dob trvání majetkových práv výrobců záznamů. Doba trvání práv se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání.

- § 27a až § 28 osiřelé dílo a volné dílo

Záznam, u kterého není určen výrobce, nebo je určen, ale nebyl nalezen, se považuje za osiřelé dílo. Za volné dílo zákon považuje záznam, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv výrobce, a toto dílo může každý volně užit.

– § 29 - tříkrokový test pro aplikaci výjimek a omezení práv výrobců záznamů a jejich rozsah ve vztahu k nezveřejněným záznamům

Ustanovení upravuje podmínky, za kterých lze bez svolení výrobce záznamu užit záznam (výjimky a omezení práva výrobce záznamu). Jde o taxativní výčet výjimek, kdy je užití záznamu dovoleno zákonem, jako jsou volná užití, bezúplatné

zákonné licence a úplatná zákonná licence, která se použije ve vztahu ke zvukovým záznamům. Tříkrokový test je souhrn podmínek, které musí být splněny v případě výjimek a omezení práva autorského. Užití záznam lze podle tříkrokového testu pouze v případech stanovených autorským zákonem, a to jen tehdy, když takové užití záznamu není v rozporu s jeho běžným užitím a nejsou jím nepřiměřeně dotčeny zájmy výrobce záznamu.

– § 30 odst. 1, 2, 5 a 6 - užití záznamu pro osobní potřebu

Definuje volná užití záznamu, která se nepovažují za užití záznamu. Za užití záznamu se nepovažuje podle tohoto § užití pro osobní potřebu fyzické osoby, které jej neužívá pro hospodářský nebo obchodní prospěch. Pro osobní potřebu fyzické osoby si lze vytvořit rozmnoženinu záznamu.

Bezúplatné zákonné licence se za užití díla považují (na rozdíl od volných užití). Tyto licence jsou zákonem dovolené omezení práv výrobců záznamů (a jiných nositelů práv autorských).

Ve vztahu k výrobcům zvukových a zvukově obrazových záznamů se užití následující bezúplatné zákonné licence:

– § 30b - licence pro užití záznamu při předvedení či opravě přístroje,

Jedná se o zákonnou úpravu bezúplatné zákonné licence při předvádění zboží zákazníkovi či opravě zboží; (například použití rozmnoženiny hudební skladby při předvedení prodávaného přehrávače).³⁸

– § 31 - licence citační,

Citace lze rozdělit na citace malé podle odstavce 1 písm. a), citace velké podle odstavce 1 písm. b) a citace výukové / výzkumné podle odstavce 1 písm. c). Na rozdíl od malé citace, je velkou citací myšleno citování části díla nebo celého drobného díla a je účelově omezeno jen v rámci kritiky nebo recenze a pro účely vědecké a odborné tvorby.

- § 31a – licence pro digitální výuku

³⁸ Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 84,

Tato licence, respektive § 31a se do českého autorského zákona dostal až s poslední novelou zákonem č. 429/2022 Sb. Licence pro digitální výuku umožňuje užít školám a vzdělávacím zařízením digitálně dílo při vyučování pro ilustrační účel, a to i v rámci elektronické výuky, pokud je zabezpečena tak, aby měli přístup pouze žáci. Tato licence se však nevztahuje na díla, která byla vytvořena primárně pro vzdělávací účely a byla jim udělena schvalovací doložka podle školského zákona.

– § 34 písm. a) až c) - úřední a zpravodajská licence,

Tato licence umožňuje dílo užít, aniž by se jednalo o zásah do autorského práva, pro účely veřejné bezpečnosti, soudní a správní řízení, parlamentní jednání a užití díla při zpravodajství o aktuální události.

– § 35 - licence pro obřady, úřední akce, školní představení a školní záznam,

licence umožňuje užití díla nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu v rámci občanských obřadů, náboženských obřadů a úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, jakož i při nekomerčních školních představeních, v nichž účinkují výlučně žáci, studenti nebo učitelé, se považuje za užití, ke kterému se nevyžaduje autorovo svolení, ani se neposkytuje odměna.³⁹

– § 37 až 37b - knihovní licence, licence osiřelého a nedostupného díla na trhu

Knihovní licence umožňuje knihovnám, archívům, galeriím, muzeím, školám a vzdělávacím zařízením zhotovovat rozmnoženiny děl, které nebudou sloužit k hospodářskému a obchodnímu účelu, ale budou pro archivační a konzervační účely. Knihovny, archivy a jiná nevýdělečná školská, vzdělávací a kulturní zařízení mohou půjčovat originály či rozmnoženiny vydaných děl, přičemž následně je třeba zaplatit kolektivnímu správci odměnu. V daném případě platí odměnu dle přílohy zákona za vzdělávací zařízení stát. Odměna se neplatí, pokud je dílo půjčeno pouze k nahlédnutí v místě samém, například do studovny, nebo půjčují-li ho některé z výslovně uvedených zařízení. Co se týče zvukových, zvukově obrazových a jiných záznamů, může je vzdělávací zařízení poskytovat, pokud užití

³⁹ Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 93–94,

není v rozporu s prodejními nebo licenčními podmínkami, za kterých je vzdělávací zařízení získalo. Vždy však může záznamy půjčovat, a to jen na místě samém (prezenční půjčování). Pokud jde o pořizování rozmnoženin záznamů, umožňuje zákon vytvoření rozmnoženiny jen takového záznamu, který byl příslušenstvím jiné hmotné rozmnoženiny díla (například CD přiložené ke knize). Vytváření rozmnoženin jiných záznamů zákon vylučuje, a dokonce stanoví povinnost vzdělávacího zařízení zamezit pořízení rozmnoženiny (například vhodným upozorněním nebo zákazem prohlížení záznamů na soukromých zařízeních).⁴⁰

Účelem licence osiřelého díla je zajistit, aby vymezené instituce, pečující o kulturní dědictví, měly možnost provádět digitalizaci svých sbírek nebo archivů a tyto výsledky sdílet veřejnosti v rámci jednotného trhu EU, a to nejlépe ve vzájemné spolupráci vedoucí k vytváření jednotných digitálních knihoven. Součástí takových knihoven by měla být, pokud možno, i díla na trhu nedostupná, z nichž po právní stránce hrají významnou roli právě díla osiřelá. U těchto děl překážka jejich užití ke shora uvedenému účelu totiž nespočívá ve výslovném uplatnění autorských práv ze strany autorů (resp. nositelů výlučných majetkových autorských práv), nýbrž v objektivní nemožnosti vůbec zjistit jejich skutečný postoj k uvedenému způsobu užití těchto děl.⁴¹

– § 38a - licence pro dočasné rozmnoženiny,

Ustanovení obsahuje bezúplatnou licenci ke zhotovení dočasné rozmnoženiny díla, která nemá samostatný ekonomický význam, má pouze umožnit snadnější využití díla, nicméně její zhotovení je nezbytnou a neoddělitelnou součástí technologického postupu zpřístupnění díla. Smyslem licence je vyloučit z výlučného práva autora takové úkony rozmnožování, které samy o sobě nemají žádnou vlastní hospodářskou hodnotu. Úkony splňující tyto náležitosti umožňují například prohlížení či hledání na internetu, ukládání do vyrovnávací paměti nebo vytvoření elektronické rozmnoženiny v rámci přípravy literárního díla do tisku. Výjimka zejména umožňuje volný pohyb zboží a služeb a služby online obsahující předměty ochrany podle práva autorského.⁴²

⁴⁰ Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 97–98

⁴¹ Telec, Ivo, Tůma, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 443

⁴² Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 104

– § 38c - nepodstatné vedlejší užití záznamu,

Podmínkou užití na základě této licence je bezděčné užití díla v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla, například při natáčení filmu (užití architektonických či výtvarných děl v prostředí natáčení filmu; hudba znějící na pozadí dokumentárního filmu o návštěvnicích koncertu).⁴³

– § 38e - bezúplatná zákonná licence pro sociální zařízení

Tato bezúplatná zákonná licence umožňuje neziskovým zařízením, jako jsou nemocnice, věznice, dětské domovy apod. pořizovat záznamy vysílaných děl a tato díla provozovat v rámci zařízení. To znamená, že rozhlasem nebo televizí vysílané pořady lze za uvedených podmínek zaznamenat a tyto záznamy pouštět osobám umístěným v zařízeních.⁴⁴

- § 38f – licence pro společné domovní antény

Tato bezúplatná zákonná licence umožňuje za daných podmínek přenos rozhlasového nebo televizního vysílání. Oprávněnou osobou z takové licence může být například vlastník bytového domu. Přenos vysílání prostřednictvím společných domovních antén nelze považovat za převzaté vysílání ve smyslu zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, a osoba umožňující příjem vysílání nemusí mít příslušné oprávnění (registraci) podle zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.⁴⁵

- § 38g – licence pro karikaturu, parodii nebo pastiš

Do autorského práva nezasáhne ten, kdo dílo užije pro účel parodie a karikatury, přičemž v obou případech jde o formu umělecké či vědecké parafráze původního použitého výtvaru, a to za účelem dosažení humorného, ironického, satirického apod. účinku jeho novým ztvárněním.

- § 39 – licence pro osoby se zdravotním postižením

Účelem předmětného ustanovení je naplnit veřejný zájem na ochraně a rozvoji potřeb osob se zdravotním postižením, který je upřednostněn před individuálním

⁴³ Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 105

⁴⁴ Chaloupková, Helena, Holý, Petr. Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 107

⁴⁵ Chaloupková, Helena, Holý, Petr, Autorský zákon. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 107-108

oprávněným zájmem autorským, což odpovídá mezinárodním trendům umožňovat osobám se zdravotním postižením přístup k autorským dílům a jiným předmětům ochrany a rovněž principu slušnosti.⁴⁶

- § 39a – licence pro určité užití díla ve prospěch osob se zrakovým postižením

Tato licence pouze upřesňuje licenci pro osoby se zdravotním postižením

- § 39c a 39d – licence pro rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy dat

Nově zařazené ustanovení reaguje na rozvoj digitální společnosti a zavádí dvě nové licence, jejichž účelem je vyjmout z porušení autorského práva zhotovení rozmnoženiny pro automatizované analýzy textů, nebo dat v digitální podobě, prováděné za účelem získání informací a k vědeckým výzkumům, prováděným vysokou školou ve veřejném zájmu nebo na neziskovém základě. Takto zhotovenou rozmnoženinu je oprávněn uchovat po dobu nezbytnou k automatizované analýze, respektive rozmnoženinu pro vědecké účely může uchovávat neomezeně, ale musí jí uložit s vhodnou úrovní zabezpečení.

– § 40 až § 44 - ochrana práva výrobce záznamu včetně zvláštních soukromoprávních deliktů

Uvedená ustanovení upravují prostředky přímé ochrany práva výrobců záznamů (§ 40) a oprávnění výhradního licenčního nabyvatele k ochraně práva (§ 41), tj. jejich nároky, kterých se mohou domáhat. Výrobcům záznamů je přiznáno právo na informace od celních orgánů (§ 42). Upravena je i ochrana nepřímá, tj. technické prostředky ochrany práv (§ 43) a informace o správě práv k záznamu (§ 44).

Na výrobce záznamů se použijí i následující ustanovení hlavy I dílu 6., kde jsou upravena smluvní užití děl (resp. záznamů) poskytovatelem služeb pro sdílení obsahu online.

- § 46 až § 52 definuje poskytovatele služby pro sdílení obsahu online, jeho práva a povinnosti

⁴⁶ Telec, Ivo, Tůma, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 475

- § 53 až § 57 řeší postupy řešení sporů

- § 62 odst. 1 - Audiovizuálním dílem je dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých, ať již zpracovaných, či nezpracovaných, které se stává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem.⁴⁷

– § 62 odst. 2 - výlučné právo na zařazení zvukového záznamu do audiovizuálního díla

- § 64 odst. 2 Není-li sjednáno jinak, platí pro případ, že autor díla audiovizuálně užitého, s výjimkou díla hudebního, udělil výrobcí prvotního záznamu audiovizuálního díla písemnou smlouvou oprávnění k zařazení díla do díla audiovizuálního, že tomuto výrobcí

a) udělil svolení dílo beze změny nebo po zpracování či jiné změně zařadit do díla audiovizuálního, zaznamenat je pro prvotní záznam takového audiovizuálního díla, jakož i dabovat je a opatřit je titulky, že

b) mu poskytl i výhradní a neomezenou licenci k užití svého díla při užití audiovizuálního díla, jakož i fotografií vytvořených v souvislosti s pořízením prvotního záznamu, a to s možností oprávnění tvořící součástí takové licence zcela nebo zčásti poskytnout třetí osobě, a že

c) se s ním dohodl na odměně ve výši, která je v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy pro takový druh díla obvyklá.⁴⁸

5.4 Ochrana před porušováním práv výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů

S velmi rychlým technologickým rozvojem ve společnosti souvisí rozvoj nových záznamů, jejich rozšíření a rozsah užívání. Z důvodu vysoké kvality

⁴⁷ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), § 62

⁴⁸ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), § 64

zvukových ale i zvukově obrazových záznamů a novým a hojně rozšířeným technologickým možností je možné zvukové a zvukově obrazové záznamy hojně rozmnožovat a šířit. Mezníkem ve vývoji jistě je přechod na digitální záznamy, které jejich šíření usnadňují. S rozvojem informačních technologií jde v ruku v ruce i porušování práv výrobců a musíme se zamyslet nad zvýšením a zefektivněním jejich ochrany. Vzhledem pomalé reakci práva na prudký rozvoj technologií je dnes běžnou součástí života mnoho lidí porušování majetkových práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, které spočívá v nedovoleném rozmnožování záznamů, jejich stahování, sdílení a sledování, což je v dnešní digitální době stále snadnější. Takové porušování majetkových práv výrobců nazýváme v dnešní době pirátstvím, které je v současnosti klíčovým problémem ochrany. „V informačních dálnicích“ bude patrně možné získávat k nelegálnímu užití víceméně neomezenou nabídku nemateriálních hodnot jak pro legální, tak pro nelegální, a tedy protiprávní užití.“⁴⁹ Vzhledem k internetu, který je prakticky bez hranic, neexistují ani hranice porušování práv výrobců a problém pirátství je tak celosvětový.

Samozřejmě práva výrobců kromě světové ochrany v podobně mezinárodních smluv chrání i sama Česká republika. Ochranu můžeme rozdělit na dvě roviny, a to veřejnoprávní a soukromoprávní. V obou rovinách je promítnuto i mezinárodní právo, a to na základě mezinárodních smluv, ke kterým Česká republika přistoupila. Obě roviny ochrany si dále přiblížíme v následujících kapitolách.

5.4.1 Soukromoprávní ochrana

Soukromoprávní ochrana je zajištěna občanskoprávním řízením, ve kterém se výrobci mohou domáhat svých práv. Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno hmotněprávní nároky výrobců jsou uvedeny v Autorském zákoně a výrobci se jich mohou domáhat v rámci občanského soudního řízení vedeného podle občanského soudního řádu. V občanském zákoníku je uvedeno, že vlastnické právo je chráněno zákonem, a jen zákon může stanovit,

⁴⁹ Kříž, Jan. Ochrana autorských práv v informační společnosti. 1.vyd. Praha: Linde, 1999, 252 s., s. 17

jak vlastnické právo vzniká a zaniká a nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.⁵⁰ V § 12 občanského zákoníku je uvedeno, že každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, se může domáhat svých práv proti tomu, kdo je porušuje nebo ohrožuje, a to u orgánu vykonávající veřejnou moc. Ve většině případů bude orgánem vykonávajícím veřejnou moc soud. Dále občanský zákoník připouští v § 14 ochranu svépomocí, tedy že každý si může pomoci sám v rámci zákona. Svépomoc není prakticky využitelná. K tomu, aby bylo možné svépomoci využít, musejí být splněny zákonné podmínky jako třeba, že zásah do práva hrozí bezprostředně, což znamená, že aktuálně hrozí, nebo již začal a stále trvá. Zasáhnout svépomocí může každý koho práva jsou ohrožena a ohrožení může odvrátit prostředky a úsilím které se jeví vzhledem k okolnostem jako přiměřené. Směřuje-li však svépomoc jen k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci.⁵¹

Soukromoprávní nároky výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů specifikuje autorský zákon v § 40 a i když se tento § vztahuje k autorovi, tak jak bylo v této práci dříve uvedeno na základě §§ 78 a 82 autorského zákona se i některá práva autora vztahují na výrobce zvukových a výrobce zvukově obrazových záznamů a jejich záznamy, což je i právě výše uvedený § 40. Výrobci zvukových a zvukově obrazových záznamů mají tedy podle autorského zákona možnost uplatnit jak samostatně, tak i vedle sebe tyto žalobní nároky:

a) nárok určovací – výrobce záznamu může nárokovat určení práva ke svému záznamu

b) nárok zdržovací neboli negatorní – výrobce se může domáhat zákazu jednání, kterým je zasahováno do jeho práv. Zákon obsahuje příkladný výčet konkrétních nároků. Lze se tedy domáhat zákazu neoprávněné výroby záznamů, neoprávněného odbytu, dovozu nebo vývozu záznamu, neoprávněné sdělování veřejnosti, neoprávněná propagace, včetně inzerce a jiné reklamy. Nárok

⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, § 3

⁵¹ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, § 14

zdržovací lze uplatnit v případech porušení tak případech ohrožení práv, které trvá nebo přímo hrozí. Pokud již porucha nebo zásah pominuly, nárok nelze uplatnit.

c) nárok na sdělení informací – jeho cílem je sdělení zákonem stanovených informací, které je výrobce záznamu oprávněn požadovat za účelem jeho práv. Okruh povinných osob stanovuje zákon demonstrativně, naopak rozsah požadovaných informací je stanoven taxativně

d) nárok na odstranění následků - výrobce má nárok na odstranění následků neoprávněného zásahu do jeho práva a obnovit tak právní stav, který byl před zásahem do jeho práv. Podmínkou je aby protiprávní stav trval. Jaké nároky na odstranění má držitel práv jsou vyjmenovány a jedná se například o stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny, její stažení z obchodování, zničení a odstranění materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny.

e) nárok na přiměřené zadostiučinění - nárok může výrobce záznamu uplatnit jestliže mu byla neoprávněným zásahem způsobena nemajetková újma. Autorský zákon stanovuje jako nárok, zejména omluvu a pokud by morální nárok v podobě omluvy nebyl dostačující, tak má nárok na finanční zadostiučinění. Samotnou výši peněžitého zadostiučinění určuje soud s přihlédnutím ke všem okolnostem neoprávněného zásahu.

f) zákaz poskytování služby – nárok se vztahuje k poskytování služeb, které třetí osoby využívají k neoprávněným zásahům do práv výrobců záznamů. „Na rozdíl od ostatních nároků tento nesměřuje vůči rušiteli či ohrožiteli autorského práva, ale vůči osobám jiným, komunitárním právem nazývaným „prostředníci“. Autorský zákon tímto ustanovením specifikuje autorskoprávní odpovědnost osob za jednání odlišné od samotného porušování či ohrožování autorského práva. Tyto osoby nejsou samy rušiteli či ohrožiteli autorského práva (uživateli díla), nýbrž pouhými prostředníky zásahu.“⁵²

⁵² Telec, Ivo a Pavel Tůma. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, 971 s. Velké komentáře. s. 423-424

Autorský zákon výslovně stanoví v ustanovení § 40 odst. 4, že uplatněním autorskoprávních nároku není dotčeno právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů. Odpovědnost za škodu a bezdůvodné obohacení, jakož i nároky z nich, nalezneme v občanském zákoníku. K náhradě škody ve formě ušlého zisku pak autorský zákon usnadňuje pozici poškozeného a dává mu možnost, aby se místo skutečně ušlého zisku domáhal náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá v době neoprávněného nakládání se záznamem. U bezdůvodného obohacení pak autorský zákon stanovuje jeho výši na dvojnásobek takové odměny.

Majetková práva se všechna promlčují a samotné promlčení vychází z obecných předpisů občanského zákoníku, který jej upravuje v ustanovení § 609 a násl., kde stanovuje délku promlčecí doby na 3 roky⁵³ ode dne, kdy právo mohlo být poprvé uplatněno. Rozhodným okamžikem pro náhradu škody, nebo jiné újmy a u vydání bezdůvodného obohacení je okamžik, kdy se ten, kdo byl poškozen, dozvěděl o škodě a kdo je za ní zodpovědný. Práva se promlčují nejpozději za deset let od doby, kdy vznikla škoda nebo byla způsobena újma.

5.4.2. Veřejnoprávní ochrana

Jak již bylo dříve napsáno, tak v současné době s rozmachem digitálních technologií dochází stále častěji k porušování práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, a tak je stále více potřeba klást důraz na ochranu jejich práv, a proto se ochraně věnuje i veřejné právo, které chrání práva výrobců a na základě míry škodlivosti jej můžeme rozdělit na správně-právní ochranu u nižší míry škodlivosti a trestně-právní ochranu u vyšší míry škodlivosti.

Správně-právní ochrana

Porušení práva, která nejsou trestným činem podle trestního zákoníku, naopak dosahují nižší míry trestnosti, jsou řešena jako přestupky v rámci správně-právní ochrany. Přestupky jsou definovány v hlavě VI autorského zákona a to v §§ 105a – 105c. V řízení o přestupcích se užijí ustanovení pro obecnou úpravu přestupkového práva ze zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

⁵³ Zákon. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 629

č. 250/1016 Sb., popřípadě správního řádu. Přestupku se může dopustit jak fyzická osoba, tak právnická osoba. V případě právnické osoby se jedná o přestupek, jestliže se jej dopustila osoba, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě a která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě. Autorský zákon definuje čtyři skupiny přestupků a ty se dělí podle toho kdo jej spáchal. Dle autorského zákona se mohla přestupku dopustit fyzická osoba, právnická nebo podnikající fyzická osoba, kolektivní správce a nezávislý správce práv.

Definice § 105a autorského zákona uvádí, že fyzická osoba se dopustí přestupku mimo jiné tím, že neoprávněně užije zvukový nebo zvukově obrazový záznam, neoprávněně obchází účinné technické prostředky ochrany práv, pozměňuje elektronické informace o správě práv nebo nakládá s rozmnoženinou, na níž byla tato informace pozměněna nebo neposkytne informace v souvislosti s právem na odměnu za opětovný prodej originálu. Jako sankci pro fyzickou osobu uvádí autorský zákon v případě neoprávněného užití záznamu pokutu až do výše 150.000,- Kč a v ostatních případech pokutu až do výše 100.000,- Kč.

Z definice § 105b autorského zákona zjistíme, že právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku, jestliže neoprávněně užije zvukový nebo zvukově obrazový záznam, neoprávněně obchází účinné technické prostředky ochrany práv, pozměňuje elektronické informace o správě práv nebo nakládá s rozmnoženinou, na níž byla tato informace pozměněna nebo neposkytne informace v souvislosti s právem na odměnu za opětovný prodej originálu. Až sem se vymezení přestupků shoduje s přestupky fyzické osoby. Právnická osoba se proti fyzické osobě může navíc dopustit dle autorského zákona přestupku, tím že vykonává výkon kolektivní správy, bez udělení oprávnění, neoznámí ministerstvu změny údajů týkající se oprávnění k výkonu prostředníka, nepřihlásí se jako osoba, která hodlá vykonávat činnost nezávislého správce práv. Sankce stanovuje autorský zákon v případě shodných přestupků s přestupky fyzické osoby stejně tedy 150.000,- Kč respektive 100.000,- Kč. U osoby která vykonává kolektivní správu, aniž jí k tomu bylo uděleno oprávnění lze uložit pokutu až do výše 500.000,- Kč, právnické osobě, která se nepřihlásí jako osoba, která hodlá vykonávat činnost nezávislého správce práv lze uložit pokutu do výše 150.000,- Kč.

Zákon o odpovědnosti za přestupky definuje právnickou osobu v § 20 kde je uvedeno, že právnická osoba je pachatelem, jestliže se přestupku dopustila fyzická osoba, která se považuje za osobu jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě a která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě, při její činnosti, v přímé souvislosti s její činností nebo k jejímu prospěchu nebo zájmu. Za porušení právní povinnosti uložené právnické osobě se považuje též porušení uložené organizační složce nebo jinému útvaru, který je součástí právnické osoby.⁵⁴

V paragrafech 105ba a 105bb jsou uvedeny přestupky kolektivních správců a přestupky nezávislých správců.

Autorský zákon dále stanovuje v § 105c věcnou a místní příslušnost správních orgánů ve věci projednávání přestupků podle autorského zákona. Ve většině případů je v prvním stupni příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu byl delikt spáchán. U přestupků podle § 105ba a 105bb, kolektivních a nezávislých správců a dále přestupky právnické a podnikající fyzické osoby, kdy tato neoznámila ministerstvu skutečnosti, které jí ukládá zákon nebo se nepřihlásila k evidenci, tak jak jí ukládá zákon je příslušným orgánem k projednání ministerstvo.

Pokuty udělené podle autorského zákona vybírá a vymáhá orgán, který je uložil a pokuty uložené ministerstvem jsou příjmem Státního fondu a kultury České republiky.

Trestněprávní ochrana

Trestněprávní ochraně se v českém právním řádu věnuje trestní zákoník. Trestné činy můžeme v zákoníku najít v Hlavě IV mezi trestnými činy hospodářskými, konkrétně potom ve čtvrtém díle nazvaným Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu. Trestně-právní ochranu výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů nalezneme v § 270 trestního zákoníku porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, který uvádí, že kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem

⁵⁴ Zákon č. 250/2016 Sb, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, § 20

chráněných práv k zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Jak ze znění § vyplývá, pachatelem může být kdokoliv, kdo zasáhne nikoliv nepatrně do zákonem chráněných práv k zvukovému nebo obrazově zvukovému záznamu a tak jak fyzická, tak právnická osoba. Budeme-li se zabývat pojmem nepatrně, tak dle § 138 trestního zákoníku se škodou nikoli nepatrnou míní škoda přesahující 10.000,- Kč, tedy lze usuzovat, že nepatrný zásah do práva je když je způsobena škoda nejméně 10.000,- Kč, stejně tak když činem získal pachatel prospěch nejméně v této výši. Samotná chráněná práva výrobce, která musí pachatel porušit jsou uvedena v autorském zákoně, jak bylo výše již uváděno. Konkrétně je jim v autorském zákoně věnován 2 a 3 díl v Hlavě II. Subjektivní stránka § 270 vyžaduje úmyslné zavinění. Pachatel si musí být vědom, že jde o zvukový nebo zvukově obrazový záznam. Pachatel není povinen a nemusí znát rozsah práv výrobce k záznamu, ale bude stačit, že ví že nakládá se zvukovým nebo zvukově obrazovým záznamem.

Uvedený trestný čin je přečinem a v základní skutkové podstatě za něj lze ze zákona uložit trest odnětí svobody až na dva roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

Mimo základní skutkové podstaty uvádí trestní zákoník v § 270 další dvě kvalifikované, které jsou naplněny když čin vykazuje znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání, nebo je činem způsobena škoda nebo prospěch značné výše, kterou trestní zákoník v § 138 stanovuje na nejméně 1.000.000,- Kč, v případě první kvalifikované podstaty a v případě druhé kvalifikované podstaty velkého rozsahu, kterou trestní zákoník v § 138 stanovuje na nejméně 10.000.000,- Kč, V případě naplnění první z kvalifikovaných skutkových podstat lze udělit pachateli trest odnětí svobody na 6 měsíců až pět let, peněžitý trest nebo propadnutí věci a v případě druhé může být pachatel potrestán odnětím svobody na tři až osm let. Za znaky obchodní činnosti nebo jiné podnikání lze považovat především výrobní činnost ale i podnikání osob na základě oprávnění podle zvláštních předpisů. Podnikáním zákon rozumí soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení

zisku.⁵⁵ Podnikatel je osoba zapsaná v obchodním rejstříku, nebo osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění nebo podniká na základě jiného oprávnění než živnostenského oprávnění, pokud jde o podnikání, které je vyloučeno z působnosti živnostenského zákona. Co se týče druhé kvalifikované podstaty tak škoda nebo prospěch je jasně definován výší 10.000.000,- Kč, ale že je trestný čin spáchán ve velkém rozsahu, je třeba vždy posoudit podle konkrétních okolností. Stanovení škody v § 138 odst. 1 zde nelze pro stanovení „velkého rozsahu“ použít. Při posuzování, zda se pachatel dopustil činu ve velkém rozsahu, se zvažuje hlavně rozsah porušení práva a rozhodující bude závažnost a intenzita zásahu, zejména z hlediska konkrétního chráněného práva k zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, povaha a intenzita narušení majetkových práv, popř. i rozsah trhu, na kterém byly záznamy porušující chráněná práva uváděny do oběhu, dále jakou měrou se jednání pachatele dotklo práv výrobců zvukových či zvukově obrazových záznamů. Důležité bude taky, jestli šlo o soustavnou nebo déletrvající činnost, což je u velkého rozsahu pravidlem, a proto bude třeba z tohoto hlediska hodnotit i počet takových případů, délku doby narušování konkrétního chráněného práva. Jestliže budou zásahy do zákonem chráněných práv součástí pachatelovo podnikání, bude nutné zvážit i objem podnikání v této oblasti, včetně finančního vyjádření hrubého obratu, hodnoty takového zboží. Hodnota zboží (neoprávněně nahraných CD, DVD, audiokazet, videokazet apod.) by měla při velkém rozsahu dosáhnout nejméně částky 10.000.000,- Kč.⁵⁶

⁵⁵ Šámal, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2731,

⁵⁶ Šámal, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2755,

6 Porovnání české a zahraniční právní úpravy

Demonstrovat odlišnosti v systému práva common law si budeme v následující kapitole na právech výrobců ve Spojených státech amerických, ačkoliv stejný systém práva užívá i Spojené království a toto je nám blíže, ale jeho právo je značně ovlivněno právem kontinentálním.

6.1 Postavení výrobců záznamů v USA

Dílo má v americkém pojetí společenskou funkci, a právě dílo je chráněno autorským právem, které na rozdíl od kontinentálního vycházejícího z přirozenoprávní doktríny, vychází ze základu pozitivně právního. Na společenském uplatnění má veřejný zájem přednost před autorem a jeho ochranou, která „je pojmána pouze jako nepřímý nástroj k dosažení těchto cílů“.⁵⁷ Vzhledem k tomu, že systém common law prakticky nezná osobnostní práva a autorská práva tvoří majetková práva, která lze smluvně převádět, je možné, aby nastala situace, kde tvůrce díla může být odlišný od autora.

Americký autorský zákon (Copyright Act) v § 101⁵⁸ vymezuje pojem works made for hire, pod který jsou zařazena díla vytvořená na objednávku a díla zaměstnanecká. Pro americké autorské právo je doktrína works made for hire typická. Za majitele copyrightu, a tedy majitele autorských práv je v Americe považována osoba, pro níž bylo dílo vytvořeno. U výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů je ve značné míře tento institut uplatňován. I právnická osoba může být majitelem autorských práv (copyrightu) a v tomto případě se potom jedná o tzv. corporate copyright. Trvání ochrany práv stanovuje works made for hire u anonymních děl od prvního zveřejnění na 95 let, nebo od jejich vytvoření na 120 let a rozhodné dřívější uplynutí doby.

§ 201 (a) amerického autorského zákona stanovuje, že majitelem práva autorského k dílu je původní autor nebo spoluautor díla. Jedná-li se o works made for hire, tak v § 201 (b) je stanoveno, že autorem je ten, pro koho bylo dílo vytvořeno, ten kdo financoval dílo. Zákon tak stanovuje legální fikci, která může

⁵⁷ Tůma, Pavel: Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2007. str. 98

⁵⁸ Copyright Act z roku 1976 (Title 17 of the United States Code – Hlava 17 Zákoníku Spojených států)

být mimo území Spojených států amerických v rozporu s veřejným pořádkem a právními zájmy skutečného autora díla. V kontinentální Evropě jsou původci díla přiznána nezcizitelná osobnostní práva, ale Copyright Act tyto práva nezná. Vzhledem k tomu, že Spojené státy americké přistoupily k Bernské úmluvě,⁵⁹ ve které je stanovena podmínka přijmout do zákona určité minimum osobnostních práv, přijali ke Copyright Actu dodatek Visual Artist Right Act, která částečně přiznává osobnostní práva autorům, ale jen vyjmenovaných vizuálních děl – malby, kresby, sochy a fotografie. I když jsou osobnostní práva podle Bernské úmluvy nezcizitelná, podle dodatku Visual Artist Right Act se lze těchto práv vzdát.

⁵⁹ Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886 vyhlášená Vyhláškou ministra zahraničních věcí pod číslem 133/1980 Sb.

7 Závěr

Cílem diplomové práce bylo pojednat uceleně o právech výrobců zvukových a obrazově zvukových záznamů. Práva výrobců jsou situována mezi práva související s autorským právem a v České republice je upravuje autorský zákon. Společenské, technické a ekonomické podmínky v současné době jsou následkem užívání zvukových a zvukově obrazových záznamů bez jakýchkoliv hranic, ať už se jedná o hranice uzemní nebo rozsahu a množství užití a toto je důležité si dnes více uvědomovat. Porušování práv výrobců je v současné době snadné, ale i obtížně kontrolovatelné a dohledatelné, a to z důvodu rozmachu digitálních technologií, zejména celonárodní sítí internet. V dnešní době není až takovým problémem špatná nebo nedostačující legislativa, ale problémem je jakým způsobem si v dnešním digitálním prostředí v praxi právo vynutit.

Výrobci záznamů mají pouze majetková práva, nikoliv osobnostní práva, z čehož vyplývá, že jejich činnost nespočívá ve tvorbě ale hlavně v ekonomickém vkladu. Jejich majetková práva lze omezovat jen ze zákonných důvodů, smluvními licencemi a tzv. volným užitím děl. Vzhledem k ekonomickému vkladu výrobců záznamů, je v současné době důležitá ochrana výrobců, neboť vkládají nemalé finanční prostředky do tvorby děl a porušováním práv o ně přicházejí. Rozsáhlý rozvoj digitalizace a internetu v dnešní digitální době naučil uživatele snadně, rychle, a hlavně zdarma přijít k digitálnímu obsahu, čímž výrobci přicházejí o zisky a zabezpečit jejich investice do záznamů je dnes stále složitější. Ochrana majetkových práv výrobců záznamů úzce souvisí i s právy výkonných umělců, neboť výrobci se často podílejí finančně i na tvorbě, a pokud nebudou dostatečně chráněny jejich investice a nebudou mít dostatečné zisky z výroby záznamů, nebudou se moct podílet na nové tvorbě a tím budou ubývat možnosti vzniku nových děl.

Úprava práv výrobců zvukově a obrazově zvukových záznamů je v naší republice zakotvena v autorském zákoně č. 121/2000 Sb. a ačkoliv je zákon v platnosti více jak 20 let, tak je ochrana v něm dostatečně legislativně chráněna. Zákon je pravidelně novelizován, reaguje na nové trendy, zejména v digitálním světě, ale jsou v něm i promítnuty mezinárodní smlouvy, ke kterým se Česká

republika připojila. Poslední novela zákona byla v letošním roce a to zákonem 429/2022 Sb., který mimo jiné reaguje na rozvoj digitálních sítí. Dle mého názoru, ačkoliv je ochrana výrobců záznamů, ale i výkonných umělců v současné době dostatečná, legislativa na současný prudký rozvoj digitalizace je pomalá a měla by být rychlejší a umět pružněji reagovat.

Největší ochrana, dle mého názoru, v současné době leží na bedrech právě výrobců a ti si to samozřejmě uvědomují a snaží se na to reagovat. Není možné v současné době globalizace, kdy prakticky na celém světě neexistují v digitálním prostředí teritoriální hranice hlídat porušování práv výrobců a vyhledávat jejich porušovatele. Sami výrobci se snaží reagovat na trh, a tak si uvědomují, že nejsou schopni dostatečně zabránit porušování jejich práv, a tak v posledních letech se prudce rozvíjí trh s online streamovacími službami, na kterých sami výrobci nabízejí své záznamy za přijatelné měsíční poplatky, čímž nejen že získávají nemalé finanční prostředky, ale i tím snižují poptávku po nelegálním šíření jejich záznamů.

Jako největšímu výrobcí distributorovi zvukových a zvukově obrazových záznamů, co se týče států, škodí porušování práv Spojeným státům Americkým, a to hlavně z důvodu, že zde jsou největší filmová a nahrávací studia a z důvodu globalizace dochází k porušování jejich práv po celém světě. Právě proto byl v USA inicializován vznik mezinárodní smlouvy ACTA, jež měla za cíl posílit právě práva výrobců v digitálním světě. I když smlouva dosti kontroverzní je možné si z ní některá ustanovení a způsoby ochrany převzít. Jsem přesvědčen, že pravidlo třikrát a dost by pomohlo snížit porušování práv výrobců záznamů. Toto pravidlo spočívá v tom, že pokud někdo poruší práva výrobců, ale i výkonných umělců, tím že bude nelegálně v digitální síti šířit záznamy nebo díla, bude dvakrát upozorněn a potřetí dojde k jeho odpojení od internetu. Bohužel si nedovedu představit, kdo by tuto ochranu prováděl a jakým způsobem by v tom množství porušení práv tyto porušovatele vyhledával. Podle mě by opět spadlo vyhledávání porušovatelů na bedra výrobců, kteří by takovéto porušení vyhledali a poté oznámili, což by opět kladlo na výrobce další náklady. Bohužel takovéto řešení opět neřeší mimo teritoriální ochranu, neboť pokud takový záznam bude šířen serverem v zemi s nedostatečnou ochranou práv, nebude možné tohoto přinutit k dodržování práv

výrobců. Dalším problémem tohoto řešení je zaručené právo každého na internet a rozhodovat o odejmutí tohoto práva by neměl jen nějaký stanovený úřad, ale mělo by být v kompetenci soudu, což by bylo opět složité a prakticky neproveditelné.

Za další problém, který ovlivňuje porušování práv výrobců záznamů, považuji právo na rozmnožování díla pro vlastní potřebu, tedy právo zákazníka, který si koupil záznam a může si vytvořit rozmnoženinu pro vlastní potřebu. Tento problém částečně řeší zavedení poplatků za výrobu a dovoz paměťových médií, tedy výrobci a dovozci paměťových médií odvádějí z každého kusu určitý poplatek a tím se částečně kompenzují výrobcům a autorům ztráty. Dle mého názoru by bylo možné podobně využít poplatků i u poskytovatelů internetu, kteří by za přístup k internetu odvedli poplatek, který by byl využit k ochraně práv výrobců záznamů. Tento poplatek by nenahradil platbu za majetková práva k záznamům, které jsou šířené po internetu, ale sloužil by jako zmírnění následků porušování práv výrobců a ti by mohli takto získané finance dále užít k ochraně svých zájmů nebo pro případnou podporu další tvorby.

Názory na ochranu, regulaci a kontrolu práv výrobců záznamů, zejména v digitálním prostředí internetu jsou různé, ale dle mého názoru se bez důsledné kontroly digitálního prostředí není možné obejít, a tak zabránit, nebo přinejmenším omezit porušování práv výrobců záznamů.

Úvahy o kontrole a regulaci práv výrobců záznamů v prostředí internetu jsou různé, ale domnívám se, že bez regulace a důsledné kontroly nebude možné omezit porušování práv výrobců záznamů a práva budou i nadále v hojné míře porušována. Podle mého názoru, jestliže někdo zneužívá právo přístupu digitálnímu prostředí, který využívá k porušování práv jiného, mělo by mu být právo k připojení k internetu odejmuto a připojení zakázáno. Přeci právem jednoho, nemůže být dovoleno porušovat právo druhého.

8 Použitá literatura a zdroje

Bibliografie

Chaloupková, H., Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 386 s, ISBN 978-80-7400-671-5

Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon, Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1295 s. ISBN 978-80-7400-748-4

Chaloupková, H., Holý, P., Urbánek, J. Mediální právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 555 s., ISBN 978-80-7400-725-5

Telec, Ivo, Tvůrčí práva duševního vlastnictví / Ivo Telec. 1. vyd.. Brno : Doplněk, 1994. 346 s. ISBN 80-85765-11-X

Telec, Ivo, Tůma, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví. Česká právní ochrana, 2 díl, Brno: Doplněk, 2006, s. 114, ISBN 80-7239-198-4

Kulík, Jan a kol. Dějiny československého práva 1948-1989. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2011, s 432, ISBN 978-80-87284-17-9

Knap, Karel, Autorský zákon a předpisy související : komentář, 5. podst. přeprac. a dopl. vyd.. Praha : Linde, 1996. 551 s. ISBN 80-7201-049-2

Kříž, Jan, Irena Holcová, Jiří Kordač a Veronika Křest'ánová. Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., Praha: Linde, 2005. ISBN 978-807-2015-467

Gerloch, Aleš a Michal Tomášek. Nové jevy v právu na počátku 21. století. II., Teoretické a ústavní impulzy rozvoje práva. V Praze: Karolinum, 2010, 367 s. ISBN 9788024617428

Kříž, Jan. Ochrana autorských práv v informační společnosti. 1.vyd. Praha: Linde, 1999, 252 s. ISBN 80-7201-190-1

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5

Tůma, Pavel: Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2007, 167 s., ISBN 978-80-7179-573-5

Telec, Ivo. Pojmové znaky duševního vlastnictví. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2012, 153 s. Právní praxe. ISBN 978-807-4004-254

Lavický, Petr a Kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299

Matěj Myška, Výjimky a omezení autorského práva v prostředí digitálních sítí, Praha Wolters Kluwer ČR a.s. 2020, 336 s., ISBN 978-80-7598-842-3

Srstka, Jiří, Autorské právo a práva související, 2. aktualizované vydání. Praha : Leges, 2019. 432 s., ISBN:978-80-7502-386-5

Holcová, Irena, Autorský zákon a předpisy související: komentář, 1 Vydání, Praha Wolters Kluwer, 2019, 1652 s., ISBN 978-80-7598-049-6

Hrabánek, Jiří, Film z hlediska autorského práva. 2. vyd., Praha, Leges, 2014, 80s., ISBN 978-80-87212-91-2

Zákonná úprava

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 250/2016 Sb, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

MEZINÁRODNÍ ÚMLUVA o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací

ÚMLUVA o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů

Dohoda o aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

Směrnice 2006/115/ES o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví

Směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

Směrnice 2014/26/EU o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu